

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Selçuklu Otizmli Bireyler Eğitim Vakfı

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

OTİZMLİ ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNE YÖNELİK

REHBER KİTAP

KONYA - 2022

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

OTİZMLİ ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNE YÖNELİK
REHBER KİTAP

Yapım:

SELÇUKLU BELEDİYESİ

Şeyh Şamil Mah. Doç.Dr. Halil Ürün Cad. No: 19 Selçuklu/KONYA

Tel: 444 99 19 www.selcuklu.bel.tr

Editör:

Uzm. Z.Alperen SAĞDIÇ

Uzm. İbrahim Halil ÇETİN

Zeynep TAKI KAPIDAŞ

Uzm. Neslihan CANPOLAT ÇIĞ

Yazarlar:

Zeynep TAKI KAPIDAŞ

Birsen Ece ACAR

Dilara YAZICI ÇETİN

Şerife YAĞCI ALTAŞ

Begüm UYGUN

Şerife KÜÇÜKŞANTÜRK

Süleyman ERCAN

Fotoğraflar:

Interio Kurumsal Reklam Hizmetleri

Kitap Tasarım:

Servet CAN

Baskı:

ADABALI OFSET MATBAACILIK AMBALAJ

SAN. ve TİC.LTD.ŞTİ. Karatay / KONYA

Sertifika No: 63244

Birinci Baskı:

Ekim 2022 - TÜRKİYE

ISBN: 978-605-73792-3-8

© 2022, Her türlü kullanım izne tabidir. Tamamen veya kısmen, kaynak gösterilerek dahi kopyalanamaz.

© 2022, All Rights Reserved. The contents of this document cannot be reproduced without prior permission of the authors.

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	07
TAKDİM.....	09
ÖĞRENMEYE HAZIRLIK.....	11
AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM.....	21
AŞAMALI YARDIM.....	31
ADINA TEPKİ VERME	37
Adına Tepki Verme Nasıl Öğretilir?	
TAKLİT ETME.....	45
Taklit Becerisi Nasıl Öğretilir?	
EŞLEME	55
Eşleme Becerisi Nasıl Öğretilir?	
AYIRT ETME BECERİSİ.....	69
Ayirt Etme Becerisi Nasıl Öğretilir?	
ADLANDIRMA.....	79
Adlandırma Becerisi Nasıl Öğretilir?	
YÖNERGE TAKİP BECERİLERİ	89
Yönerge Yerine Getirme Becerisi Nasıl Öğretilir?	
SORULAN SORULARA CEVAP VERME	97
Sorulan Sorulara Cevap Verme Becerisi Nasıl Öğretilir?	

KİTAP HAKKINDA

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır? kitapçığı otizmlı çocuğa sahip ebeveynleri ve bakım sağlayıcıları otizmin bilinen tek çaresi olan bilimsel kanıta dayalı özel eğitim teknikleri konusunda bilgilendirmek ve çocuklarına temel becerileri kazandırma konusunda desteklemek amacıyla geliştirilmiştir.

Kitapçık on bölümden oluşmaktadır ve her bir bölümde çocuğunuzun ihtiyacı olan temel becerileri bilimsel dayanaklı yöntemleri kullanarak nasıl çalışabileceğiniz ile ilgili adım adım detaylı bilgiler sunulmaktadır. Bu bilgiler bilimsel olarak sağlam temelleri olan Uygulamalı Davranış Analizi yaklaşımına dayalı öğretim yöntemlerinin özel eğitim alanından olmayan kişiler tarafından da kolaylıkla anlaşılabilmesi ve uygulanabilmesi için SOBE Vakfı uzmanları tarafından basit ve anlaşılır hale getirilmiştir. Ayrıca kitapçıkta bilgilerin uygulamaya kolaylıkla aktarılmasını sağlamak amacıyla her bölümde kullanılan materyallerin ve öğretim tekniklerinin görsellerle destekli açıklamalarına yer verilmiştir. Kitapçıkta bölümler Öğrenmeye Hazırlık, Ayrık Denemelerle Öğretim, Aşamalı Yardım, Adına Tepki Verme, Taklit Etme, Eşleme, Ayırt Etme, Adlandırma, Yönerge Takip Etme ve Sorulan Sorulara Cevap Verme olarak oluşturulmuştur.

Bu kitapçığın alandaki önemli bir boşluğu dolduracağına ve otizm yolculuğunda ailelere ve bakım sağlayıcılara faydalı olacağına inanıyoruz.

Kitapçığın hazırlanmasında emeği geçen SOBE Vakfı Eğitlimcilerine ve uzmanlarına teşekkür ederiz.

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Ö N S Ö Z

Otizm spektrum bozukluğu, sosyal iletişimsel alanda sınırlılık, tekrarlayan davranışlar ve sınırlı ilgi alanları ile karakterize olan **nörogelişimsel bir farklılıktır**. Her otizmlı bireyin, otizmden etkilenme durumu farklıdır. Bunu ifade eden çok güzel bir söz vardır; “Eğer bir otizmlı birey tanıyorsan, bu sadece bir otizmlı birey tanıyorsun demektir”. Otizme eşlik eden zihinsel yetersizlik, dikkat dağınıklığı ve hiperaktivite bozukluğu vb. diğer durumlar ve bireysel özellikler her birey için otizm öyküsünün farklılaşmasına katkı sağlayan etmenlerdir.

Otizm çocuğun bilişsel ve sosyal gelişimini etkilemektedir. Otizmlı çocuklar ve gelişimi riskte olan bebekler tipik gelişim gösteren akranlarının gelişimsel olarak kendiliğinden kazandıkları birçok beceriyi ancak bireyselleştirilmiş özel eğitimle kazanabilmektedirler. Erken tanı, yoğun ve nitelikli özel eğitim ile otizmlı çocuklar büyük gelişmeler kaydedebilmektedirler. Burada sözü geçen “nitelikli eğitim” ancak bilimsel kanıta dayalı yöntemlerin bu yöntemler üzerinde yetkinliğe sahip eğitimciler tarafından sunulmasıyla mümkün olabilmektedir. Bilimsel kanıta dayalı müdahaleler daha önce bilimsel süreçler izlenerek otizmlı bireylerin eğitiminde kullanılmış ve etkili olduğu kanıtlanmış yöntemlerdir. Bazı kaynaklarda kanıt temelli veya bilimsel dayanaklı uygulamalar şeklinde de adlandırılmaktadır.

Otizmlı bireylerin eğitimi, mevcut sistemde Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezlerinde ya da okullarda bireyselleştirilmiş özel eğitim hizmetlerinin belirli bir süre sunulması şeklinde yürütülmektedir. Ancak bir otizmlı çocuğun tüm gününü düşündüğümüzde çocuğun eğitim aldığı saatler bireysel gelişimi için çok kısıtlı kalabilmektedir. Otizmlı bir çocuğun ihtiyaç duyduğu eğitime erişimi ve bu eğitimin olumsuz koşullarda bile (salgın, hastalık ve diğer özel durumlar) sürdürülebilir olması kritik bir öneme sahiptir. Çocuğun her zaman yanında olan anne-baba, aile bireyleri ve bakım sağlayıcılarının bilimsel kanıta dayalı eğitim yöntemleri hakkında bilgilendirilmesiyle ve eğitim sürecine dahil edilmesiyle evde geçirilen zamanın niteliği artırılarak özel eğitimi daha yoğun ve sürdürülebilir hale getirilebilmek mümkündür. Bu kitapçık siz ebeveynlerin ve bakım sağlayıcıların, eğitim sürecinde aktif rol oynamanız ve evde geçirilen zamanı çocuğun gelişimini destekleme fırsatına dönüştürmeniz için ihtiyaç duyabileceğiniz tüm temel bilgileri içermektedir. Kitapçıkta bilgilerin otizm yolculuğunda size yol göstermesini ve faydalı olmasını dileriz.

SELÇUKLU BELEDİYESİ

TAKDİM

Bireyin yaşantısında sınırlılığa yol açan ve sosyal yaşantılarını olumsuz yönde etkileyebilen otizm insan beyninin yapısal değil işlevsel olarak farklı çalışmasından kaynaklanıyor. Bu farklılıkların anlaşılması özel eğitim stratejileri geliştirmemize imkân sağlıyor. Otizmde erken tanı ve yoğun bir eğitim süreci, hedef kazanımların zenginleştirilmesini, günlük işlevselliğin artırılmasını kolaylaştırıyor.

Hayatlarında anlamlı bir fark oluşturmamak amacı ile otizimli bireyleri ve ailelerini, her otizminin ihtiyacı olan eğitimi alabilmesi için alanında model bir kurum olarak çalışan Selçuklu Otizimli Bireyler Eğitim Merkezinin çalışmalarını desteklemeye devam edeceğiz.

Elinizdeki bu kitap temel becerilerin nasıl çalıştığını ve beceri kazandırmayı destekleyici adımları, bu süreçte dikkat edilecek hususları içeriyor. Kitapta, günlük yaşamsal becerilerin evde kullanılan materyaller ve günlük rutinlerle, sınırlandırılmış adımlarla kazandırılması için kolay, etkili stratejiler sunuyor. Bu basit ama etkili yöntemlerin hem beceri kazanımında hem ebeveyn çocuk ilişkisinde olumlu gelişmeler sağlayacağı inancı ile kitapta emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Evlatlarının temel yaşam becerilerini kazanmış ve kendini gerçeğeştiren bireyler olmaları için çok yoğun çaba gösteren anne ve babalara en derin saygılarımı sunuyorum.

Ahmet PEKYATIRMACI
Selçuklu Belediye Başkanı

ÖĞRENMEYE HAZIRLIK

Hazırlayan: Zeynep TAKI KAPIDAŞ

ÖĞRENMEYE HAZIRLIK

Çocuklar öğretmenlerine kıyasla sizlerle daha çok zaman geçirmektedir. Evde geçirilen zamanın değerlendirilmesi amacıyla ebeveynler olarak sizlerin de öğretim sürecine dahil olmanız çocuğunuzdaki ilerlemelerin hızını ve öğrenmenin kalıcılığını arttıracaktır. Siz ebeveynlerin çocuğunuz ile çalışmaya istekli olmanız **“Çocuğumla nasıl çalışmalıyım?”** sorusunu beraberinde getirmektedir. Çocuğunuza kazandırmak istediğiniz becerileri sistematik şekilde çalışmanız hem çocuğunuzun öğrenmesini hem de sizin veriminizi arttıracaktır.

Sistemli ve tutarlı çalışmak için öncelikle çocuğunuzun ihtiyaçlarını belirleyip bir program oluşturmanız gerekmektedir. Çocuğunuz ile öğretime başlamadan önce hedef beceriler belirleyerek öğretime hazırlanabilirsiniz. Okuma, toplama, yiyecek hazırlama, konuşma gibi karmaşık becerilerin öğrenilebilmesi için bu becerilerin ön koşulu olan temel öğrenme becerilerinin öğrenilmesi gerekmektedir. Otizmlili bireylerin tipik gelişim gösteren bireylerin aksine temel öğrenme becerileri olan taklit, eşleme gibi becerilerde sınırlılık yaşadığı görülmektedir. Bu nedenle otizmlili olan bir çocuğun eğitim programlarında sınırlılık yaşadığı temel öğrenme becerilerine yer verilmelidir.

Öğrenmeyi etkileyen etmenlerden biri çalışılan ortamın özellikleridir. Verimli çalışmak için öncelikle çalışacağınız ortamı çocuğunuzun bireysel özelliklerine uygun hale getirmelisiniz Ortamdan çocuğunuzun dikkatini dağıtacak uyaranları uzaklaştırarak başlayabilirsiniz. Ardından çalışma esnasında kullanacağınız masa ve sandalyeyi çocuğunuza uygun hale getiriniz. Çalışacağınız materyalin çocuğunuzun bireysel özelliklerine uygun olmasına dikkat ediniz. Örneğin iki yaşında küçük bir çocuk ile küçük resimlerle eşleme çalışmak çocuğun tutma, kavrama gibi mevcut motor becerilerinden dolayı oldukça zor olabilir. Çalışırken resimlerden yararlanacaksanız bu resimlerin boyutunun çocuğunuzun ayırt edebileceği şekilde olması, çocuğunuzun dikkatini resme verebilecek şekilde net olması gerekmektedir. Resimleri hazırlarken yıpranmaması için laminasyondan geçirebilir, şeffaf koli bandı ile kaplayabilir ya da şeffaf kartlıklardan yararlanabilirsiniz. Resmin boyutuna uygun alacağınız şeffaf kartlıkları defalarca kullanabilirsiniz.

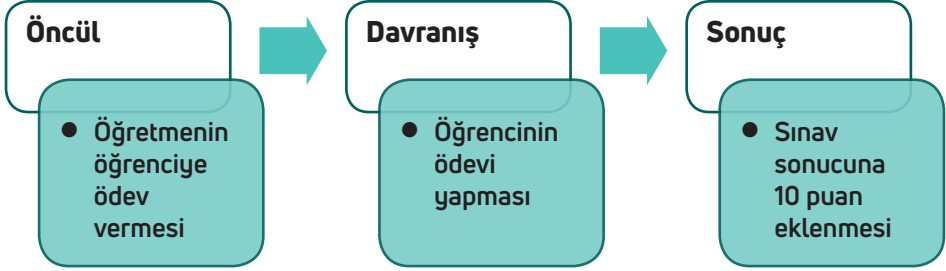

Görsel 1. Şeffaf Kart Poşeti ve görseller

Çocuğunuzla verimli çalışabilmeniz için sağlamanız gereken en önemli koşullardan birisi çocuğunuzun motivasyonudur. Öğretim ortamında çocuğunuzun motivasyonunu olumlu pekiştirme ile sağlayabilirsiniz.

Pekiştirme istendik bir davranış ortaya çıkarmak ya da bu davranışların sıklığını artırmak için kullanılan davranışsal bir stratejidir. Pekiştirme bireylerin davranışlarını şekillendirir. Bu nedenle tüm Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) programlarının temelinde yer alır.

Pekiştirmenin işlevini anlamak için öncül-davranış-sonuç ilişkisini anlamak önemlidir. Öncül, bir davranışın ortaya çıkmasını sağlayan çevre, yönerge ya da materyaller olarak tanımlanabilir. Davranış ise öncül neticesinde bireyin yaptığı eylemlerdir. Sonuç, davranışın hemen ardından meydana gelen bir davranışın ileride artması ya da azalmasına neden olan olay ya da durumlardır.

Şekil 1. Öncül - Davranış - Sonuç

Yukarıda verdiğimiz örnekte istendik davranışların sonucunda bireyin hoşuna giden bir ödül kazandığından bahsettik. Eğitimde çok sık kullandığımız ortama hoş giden bir uyaran girmesine olumlu pekiştirme denmektedir. Olumlu pekiştirme, bir davranışın ortaya çıkmasının hemen ardından hoş giden bir uyaran sunulmasıyla o davranışın ilerde ortaya çıkma olasılığının artırılmasıdır. Bu uyaran bir yiyecek, artı puan, oyuncak, aferin denmesi ya da bir etkinlik olabilir. Her çocuğun keyif aldığı şeyler farklıdır. Bu nedente çocuğunuza sunacağınız pekiştireçler farklılaşacaktır. Sunduğunuz pekiştirecin etkili olabilmesi için çocuğunuzun o şeyden çok keyif alması gerekmektedir. Öğretim ortamında kullanılan en etkili pekiştireçler genellikle yiyecekler olmaktadır.

UNUTMAYIN !..

Her çocuğun keyif aldığı şeyler farklıdır. Bu nedenle çocuğunuza sunacağınız pekiştireçler farklılaşacaktır. Sunduğunuz pekiştirecin etkili olabilmesi için çocuğunuzun o şeyden çok keyif alması gerekmektedir. Öğretim ortamında kullanılan en etkili pekiştireçler genellikle yiyecekler olmaktadır.

Çocuğunuzla bir becerinin öğretimini hedeflediğinizde ortamı ve materyalleri bireyselleştirmeniz gerektiğinden bahsetmiştik. Aynı düzenlemeyi, sunacağınız pekiştirme için de yapmalısınız.

UNUTMAYIN !..

Otizmlı çocukların bireysel özellikleri birbirinden farklıdır, dolayısıyla öğrenme biçimleri de farklılaşmaktadır. Öğretim ortamını, materyalleri ve pekiştireçleri çocuğunuzun özelliklerine uygun hale getirmelisiniz.

Etkili pekiştireç kullanımı için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlardan biri etkili pekiştireçlerin belirlenmesidir. Bunun için çocuğunuzun neyi çok sevdiğini gözlemlemeniz gerekmektedir. Bunlar yiyecek, içecek, oyuncak, gıdıklanmak veya hoplatılmak olabilir. Her çocuğun sevdiği şeyler değişmektedir. Bazı çocuklar çikolata bazıları sucuk yemekten hoşlanırken, bazı çocuklar baloncuk oynacağı ile oynamaktan bazıları ise kitap okumaktan hoşlanmaktadır. Bazı çocukların sevdiği yiyecek, oyuncak ya da etkinlikleri fark etmek zor değildir. Onun gülümsemesinden sevdiği nesne ya da yiyeceğe yönelmesinden neyin pekiştireç olabileceğini anlayabilirsiniz. Ancak bazı çocuklar yiyeceklere, oyuncaklara ya da etkinliklere fazla tepki vermeyebilirler. Bu durumda ebeveynler ya da uzmanlar olarak daha sistemli bir şekilde gözlem yapmanız gerekebilir. Çocuğunuzun neyi çok sevdiğini fark etmekte zorlandığınızda ilk olarak çocuğunuzun yemekten hoşlanacağını düşündüğünüz bir yiyeceği ona uzatın ve tepkisini not alın, ardından tekrar yiyeceği uzanabileceği bir yere koyun.

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Ona tekrar yöneliyorsa çocuğunuz bu yiyeceği yemekten hoşlanıyor olabilir. En etkili pekiştireçleri belirlemek için birbirinden farklı yiyecek ya da oyuncak 3'erli gruplar halinde çocuğunuza aynı anda sunun. Çocuğunuzun ilk tercih ettiği pekiştireçleri not alın. Farklı gruplarla ve sıralamalarla en az 3 kez sunmaya devam edin. Çocuğunuzun en çok yöneldiği pekiştireçleri liste halinde belirleyin.

Görsel 2. Pekiştireç kutusu örnekleri

Öğretim ortamında dikkat etmeniz gereken diğer bir husus pekiştireçleri küçük parçalar halinde sunmanız olacaktır. Aksi takdirde çocuğunuz pekiştireçten sıkılabilir ya da sürekli yiyecek içecek tüketmesi zamanınızı verimli kullanmanızı engelleyebilir. Çalışmaya başlamadan önce özellikle atıştırma-lık pekiştireçleri küçük parçalar halinde bir kase ya da kutuda hazır halde bulundurmanız çalışırken size kolaylık sağlayacaktır. Çalışma ortamında ise sürekli aynı pekiştireçle çalışmak çocuğunuzun o pekiştireçten sıkılmasına yol açıp pekiştirecin etkisini kaybetmesine neden olabilir. Birkaç pekiştireci aynı anda kullanmak faydalı olacaktır.

Pekiştireçlerle ilgili dikkat etmeniz gereken diğer bir nokta pekiştireçleri ne sıklıkla sunmanız gerektiğidir. Çocuğunuz pekiştireç elde etmek için çok çalıştığını hissetmemelidir. Bazen çocuk iyi performans sergilediğinde aileler daha fazlasını talep edip çocuğa pekiştireç sunmakta gecikebilir. Bu durum çocuğunuzun motivasyonunu düşürebilir veya problem davranış sergilemesine yol açabilir. Çocukların motivasyonlarını desteklemek amacıyla doğru davranışlar geciktirilmeden pekiştirilmelidir.

Çocuğunuz övgü gibi sosyal pekiştireçlere değer vermeyebilir. Çocuğunuzun övgülere değer vermeyi öğretmek için çocuğunuza pekiştireç sunarken aynı zamanda “afetin, güzel yaptın, süpersin” gibi sözel övgüler de vermeyi ihmal etmeyiniz. Böylelikle çocuğunuz zamanla sadece övgü kullandığınızda da motive olmayı öğrenecektir. Çocuğunuz artık hedeflediğiniz beceriyi yardımsız bir şekilde yapmaya başladığında yiyecek ya da oyuncak pekiştireçler yerine sadece “afetin, güzel yaptın” gibi sözel övgüler sunmayı tercih etmelisiniz.

DİKKAT !

Çocuğunuzun hoşlandığı şeyler zamanla değişebilir. Pekiştireçler de etkisini yitirebilir. Bunu takip edip çocuğunuzun hoşlanacağı yeni pekiştireçler keşfetmeniz gerekmektedir.

Öğretim ortamında çocuğun sevdiği yiyeceklerin veya oyuncakların olması çocuğun motivasyonunu artırıp daha iyi çalışmasını sağlayacaktır. Çocuğunuzla çalışmaya başladığınız ilk zamanlarda çocuğunuz masada oturmakta ve sizinle çalışmakta direnç gösterebilir. Bu çok normaldir. Pekiştireçleri etkili bir şekilde kullandığınızda başlangıçta çok kısa süren çalışma süreniz zamanla artacaktır.

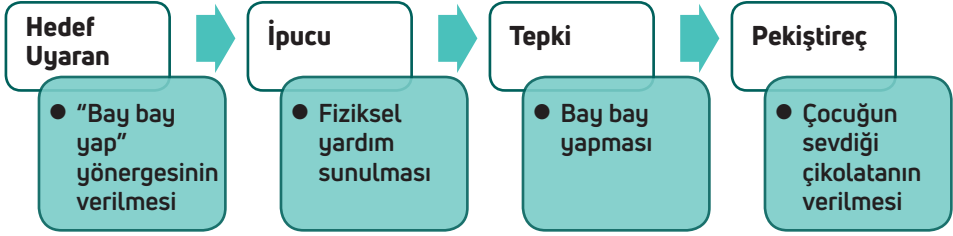
Öğretimin yapılacağı ortamda pekiştireç hazır olarak bulundurulmalıdır. Pekiştireceğiniz davranışın hemen ardından pekiştireci çocuğunuza hızlı bir şekilde sunabilmeniz için ulaşabileceğiniz bir yerde ve küçük parçalar halinde olmalıdır. Başlangıçta çocuğunuzun sizinle birlikte oturması, sizi güzel bir şekilde beklemesi ve sizinle iş birliği yapmasını pekiştirebilirsiniz. İlk çalışmalarınızda oturma süresi ya da sizi beklemesi çok kısa sürebilir. Ancak bu zaman kısa dahi olsa çocuğunuzun sizinle iş birliği yaptığı süreçte çocuğunuza “Çok güzel oturuyorsun, beni güzel bekliyorsun, bana güzel bakıyorsun” gibi sözel övgüler ile birlikte olumlu davranışlar için çocuğunuza pekiştireç sunabilirsiniz. Zamanla çocuğunuzun sizinle yaptığı çalışmaların süresinin arttığını göreceksiniz.

Öğretime ilk başladığımız zamanlarda çocuğunuz doğru tepkiyi sizin yardımınızla (ipuçlu) dahi verse bu tepkilerin ardından pekiştireç sunmalısınız. Zamanla çocuğunuz beceriyi öğrenmeye başladığında çocuğunuza sunduğunuz yardımı azaltmalısınız ve yarımsız bir şekilde yaptığı becerileri pekiştirirken yardım ettiğiniz becerilerde pekiştirmenizi azaltmalısınız. Çocuğunuz hedeflediğiniz bir beceriyi bağımsız bir şekilde yapmaya başladığında yiyecek ya da etkinlik yerine “afetin güzel yaptın, doğru söyledin bravo” gibi sözel övgüleri kullanmaya başlamalısınız. Çalışma esnasında çocuğunuzun motivasyonu düşmeye başladığını fark ediyorsanız sizinle çok güzel çalıştığını ifade edip yine küçük bir atıştırmalık sunabilirsiniz. Çocuğunuzla oturduğunuzda 20-30 dakika boyunca çalışmak yerine 5'er dakikalık birkaç oturumla çalışmanız çocuğun öğrenmesi için daha etkili olmaktadır.

Aşağıda yeni bir programa başlarken ve programın ilerleyen süreçlerinde pekiştireçlerin nasıl kullanılacağı örneklendirilmiştir.

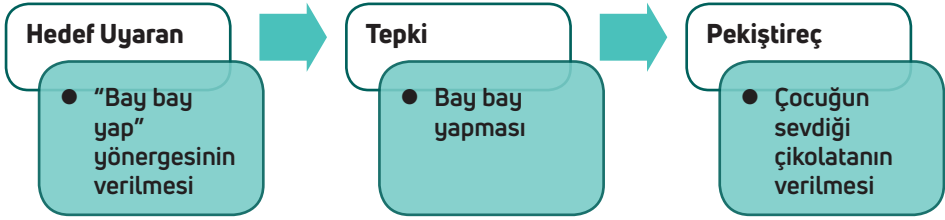
Yeni bir programa başlarken;

Hedef beceriyi çalışmaya başladığınız ilk oturumlarda çocuğunuzun hedef davranışını bağımsız şekilde yapmasını beklemekten yardımcı (ipuçlu) şekilde çocuğunuza yaptırdığınız doğru tepkileri pekiştirmelisiniz. Çocuğunuz bu aşamada doğru tepki ile pekiştireç arasındaki ilişkiyi anlayarak zamanla doğru tepkilerinin sayısını arttıracak böylelikle öğrenme gerçekleşecektir.

Şekil 2. Hedef uyarı - İpucu - Tepki - Pekiştirici

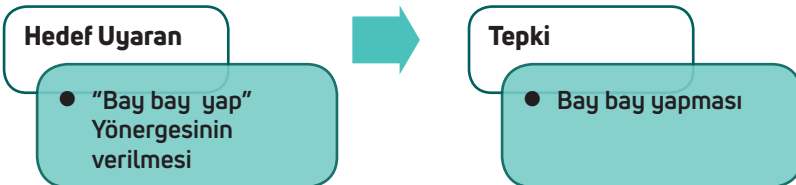
Çocuğunuzun doğru tepkileri arttıkça ipucunu geriye çekip, yalnızca bağımsız doğru tepkilerini pekiştirmelisiniz. Ancak çocuğunuzun hata yapmasını önlemek için ihtiyaç duyduğunda ipucu sunmalısınız.

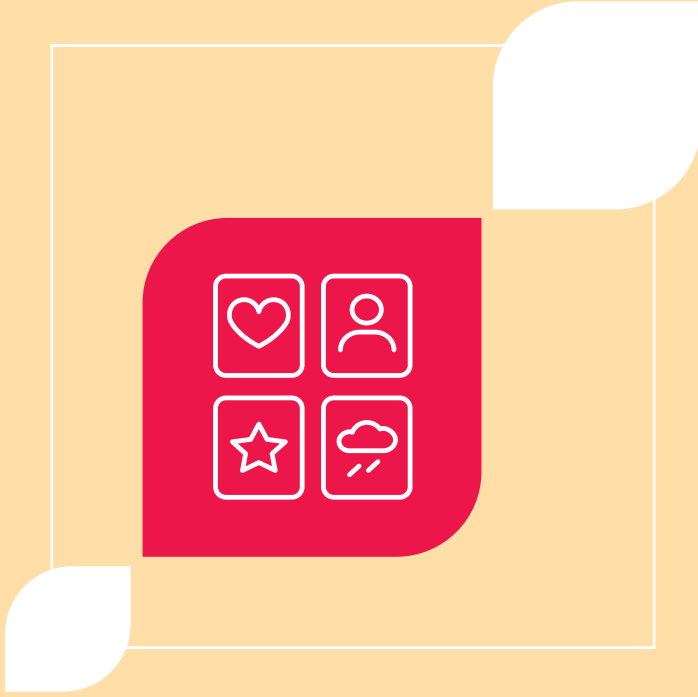
Şekil 3. Hedef uyarı - Tepki - Pekiştirici

Programın öğretiminin daha ileri aşamalarında;

Çocuğunuzun hedeflediğiniz davranışı bağımsız bir şekilde yapması sonucu pekiştiriciler de silikleştirilir. Yani çocuğunuzun istediğiniz davranışı yapmasını artık somut pekiştirici sunmamalısınız. Çocuğunuzla bu aşamaya geldiğinizde belirlediğiniz hedefi bağımsız bir şekilde yapıyor olarak kabul edebilirsiniz.

Şekil 4. Hedef uyarı - Tepki

AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM

Hazırlayan: Zeynep TAKI KAPIDAŞ

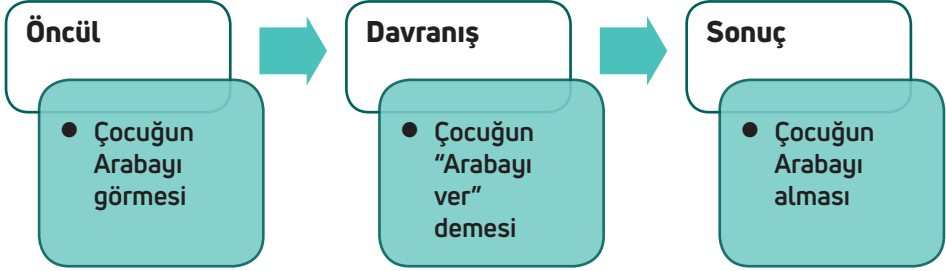
AYRIK DENEMELERLE ÖĞRETİM

Tipik gelişen çocuklar bir beceriyi ya da kavramı doğal ortamda gözlem yaparak ya da oyun oynayarak öğrenebilirler. Ancak otizmlili çocuklar doğal ortamdaki öğrenme ipuçlarını yakalamakta zorlanmaktadır. Öğrenmek için sistemli bir şekilde çok kez tekrara ihtiyaç duymaktadırlar. Sistemli bir şekilde yapılan tekrarın bir beceriyi öğrenmede etkili olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır.

Ayrık denemelerle öğretim (ADÖ) gelişimsel yetersizliği olan bireylerin doğal yollarla kazanmakta zorlandığı becerileri davranışın öncülü, davranış ve davranışın sonucundan oluşan denemelerin ardı ardına gerçekleştirilmesiyle yürütülen bir öğretim yöntemidir.

Uygulamalı davranış analizi ilkelerine dayalı bir öğretim yöntemi olan ADÖ, erken ve yoğun davranışsal programlarda sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle yeni edinilen ya da diğer becerilerin öğretiminde önkoşul sayılabilecek taklit, eşleme, sınıflama, alıcı dil becerileri gibi becerilerin öğretiminde en etkili yöntemlerden biridir.

Ayrık denemelerle öğretimin öncül-davranış ve sonuç sürecinden oluştuğundan bahsetmiştik. Davranışın öncülü, davranışa sebep olan uyaranların tamamıdır. Bu çocuğun çikolatayı görmesi olabileceği gibi ona bir yönerge ya da oyuncak verilmesi olabilir. Davranış, öncül sonucunda bireyin tepkide bulunmasıdır. Çikolatayı gören çocuğun "ver" demesi, çocuğa "otur" yönergesi sunulduğunda oturması ya da oyuncak arabasını eline aldığı anda sürmesi davranıştır. Sonuç, davranışın hemen ardından meydana gelen bir davranışın ileride artması ya da azalmasına neden olan olay ya da durumlardır. Çocuğun çikolatayı alması, oturduğu için aferin denmesi ya da arabayı oynaması bir sonuçtur. Davranışları çevre şekillendirirken, sonuçlar davranışın tekrarlanıp tekrarlanmayacağını etkilemektedir. Sonuçları hoş giden davranışların tekrar ortaya çıkma olasılığı artmaktadır.

Şekil 5. Öncül - Davranış - Sonuç

Ayrık denemelerle öğretim yöntemi kullanarak bir beceri öğretiminde bireye bir soru ya da komut yöneltilir ve bireyden bir tepki beklenir. Birey doğru tepki sunarsa ödüllendirilir. Birey tepkide bulunmaz ya da yanlış tepkide bulunursa ipucu sunularak doğru tepki sunması sağlanır.

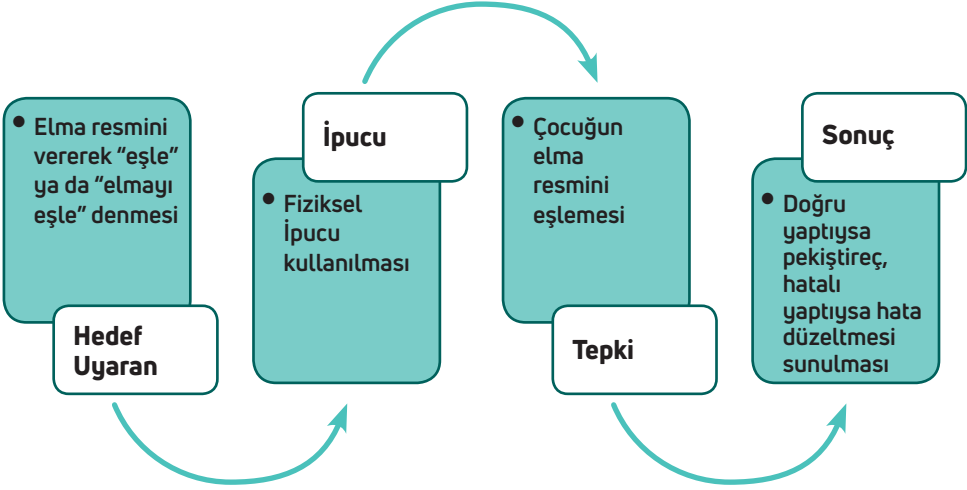
Ayrık denemelerle öğretimde beceriler küçük parçalara bölünür ve öğrenciye birçok öğrenme fırsatı sunulur. Öğretmen öğrenci ile bire bir çalışır ve öğretmen programı öğrenciye göre bireyleştirir. Öğrenciye sunulan yönerge açık, anlaşılır ve net olmalıdır. Böylece öğrencinin öğrenmesi daha kolay olacaktır. Ayrık denemelerle öğretimde öğrenmenin hızlı ve kalıcı gerçekleşmesi için öğrencinin doğru davranışları pekiştirilir. Hedef beceriye yönelik ilk oturumlarda öğrencinin yanlış tepkisine fırsat verilmeden ipucu sunulur ve ipuçlu tepkiler de pekiştirilir. Öğrenci hedef becerilerde ustalaşmaya başladıktan sonra ipuçlu tepkiler yerine sadece ipuçsuz tepkiler pekiştirilir. Ayrık denemeli öğretim oturumu, 'ayrık deneme' adı verilen art arda yapılan uygulamalardan oluşmaktadır. Her bir ayrık deneme; ayırt edici uyaran, ipucu, tepki, sonuç ve denemeler arası süre olmak üzere beş bileşenden oluşur.

- **Hedef uyarı:** Öğretmenin öğrenciye kendisinden beklenen tepkiyi göstermesi için yönelttiği yönerge, soru ya da çevre düzenlemesi olarak tanımlanmaktadır.
- **İpucu:** Hedef uyarı ile birlikte ya da ayırt edici uyarının hemen ardından verilen, öğrencinin ayırt edici uyarıya doğru tepki vermesini sağlamayı amaçlayarak öğrenciye sunulan uygulamacı yardımdır. İpucu türlerinden bazıları fiziksel ipucu, sözel ipucu, model olma ve işaret ipucudur.
- **Tepki:** Öğrencinin, uygulamacının sunduğu hedef uyarıya yönelik sergilediği davranıştır. Doğru tepki, yanlış tepki ve tepkide bulunmama şeklinde 3 tür tepki bulunmaktadır.
- **Sonuç:** Öğrencinin verdiği tepkinin ardından tepkinin türüne göre verilen pekiştirme ya da hata düzeltmelerine sonuç denir.
- **Denemeler arası süre:** Uygulamacının, sonucun ardından yeni bir deneme için beklediği birkaç saniyelik süredir.

Bu kavramları örneklerle birlikte inceleyelim:

Eşleme becerisi çalışan öğrenciyi düşünelim. Eğitimci öğretim ortamında elma armut ve karpuz resimlerinin birer görselini masaya yan yana dizdiğini düşünelim. Eğitimci elma resmini öğrenciye verip “eşle” yönergesini sunduktan sonra fiziksel ipucu kullanarak öğrencinin doğru bir şekilde eşlemesini sağlar. Ardından pekiştireç sunar ve öğrenci pekiştireci tükettikten ya da pekiştireçle vakit geçirdikten sonra birkaç saniye bekleyip yani bir denemeye geçer.

DENEMELER ARASI SÜRE:

Bir denemenin ardından diğerine geçmek için beklediğimiz birkaç saniye.

Şekil 6. Ayrık denemelerle öğretimin bileşenleri

Ayrık Denemelerle Öğretimle Çalışırken Şunlara Dikkat Edin:

Ayrık denemelerle öğretim yöntemiyle yapacağınız bir öğretimi planlarken dikkat etmeniz gereken bazı noktalar bulunmaktadır. **Bir oturumda 3 veya daha fazla hedef uyarı ile birlikte çalışmanız tesadüfi doğru tepki ihtimalini düşürecektir.** Çocuğunuz 3 uyarı ile birlikte çalışmakta çok zorlanıyorsa 2 uyarı ile birlikte çalışabilirsiniz. Örneğin çocuğunuzla yönergeler uyma becerisi çalışıyorsanız "bay bay yap, alkış yap, sandalyeye otur" gibi yönergeleri aynı oturumda çalışabilirsiniz. Bir oturumda sadece bir yönerge çalışıldığında çocuk o yönergeyi öğrenebilir ancak verdiğiniz farklı yönergelerde de aynı davranışı sergileyebilir. Örneğin; sadece "bay bay yap" uyarı ile çalışıyorsunuz ve çocuğunuz bay bay yapmayı öğreniyor ancak "alkış yap" yönergelerini verdiğinizde çocuğunuz yine "bay bay" yapıyor. Aşağıda bir deneme oturumunda yer alması uygun olan hedef uyarı örneklerini görebilirsiniz.

HEDEF BECERİ: Yönergeleri yerine getirme

1. Set;

- Bay bay yap
- Alkış yap
- Sandalyeye otur
- Bana bak
- Kollarını kaldır

Bir diğer dikkat etmeniz gereken nokta çalıştığınız becerinin genellenmesi olacaktır. **Genelleme; bireyin öğrendiği bir beceriyi her ortamda, her zaman ve herkesle birlikte gerçekleştirebilir olması demektir.** Siz de çocuğunuzun öğrendiği becerileri, çalıştığınız ortam, materyal veya kişiler farklılaşsa da bu beceriyi bağımsız sergileyecek şekilde öğrendiğinden emin olunuz. Örneğin eşleme becerisini bir araba ile çalışıyorsanız çocuğunuz bu beceriyi öğrendikten sonra, farklı bir araba ile eşleme yapıp yapmadığını kontrol ediniz. Ya da çocuğunuz sizin verdiğiniz yönergeleri yerine getiriyorsa, başka biriyle de aynı yönergeyi doğru bir şekilde yerine getirip getirmediğini gözlemleyiniz. Genellemenin tam olarak gerçekleşmesi için çalıştığınız her beceriyi çocuğun günlük hayatında kullanmaya dikkat ediniz. **Materyallerle çalıştığınız programlarda genelleme becerisini ölçmek için ayrıca materyal hazırlayabilirsiniz.** Aşağıda resim adlandırma becerisine ait öğretim ve genelleme becerisine ait materyal örnekleri yer almaktadır.

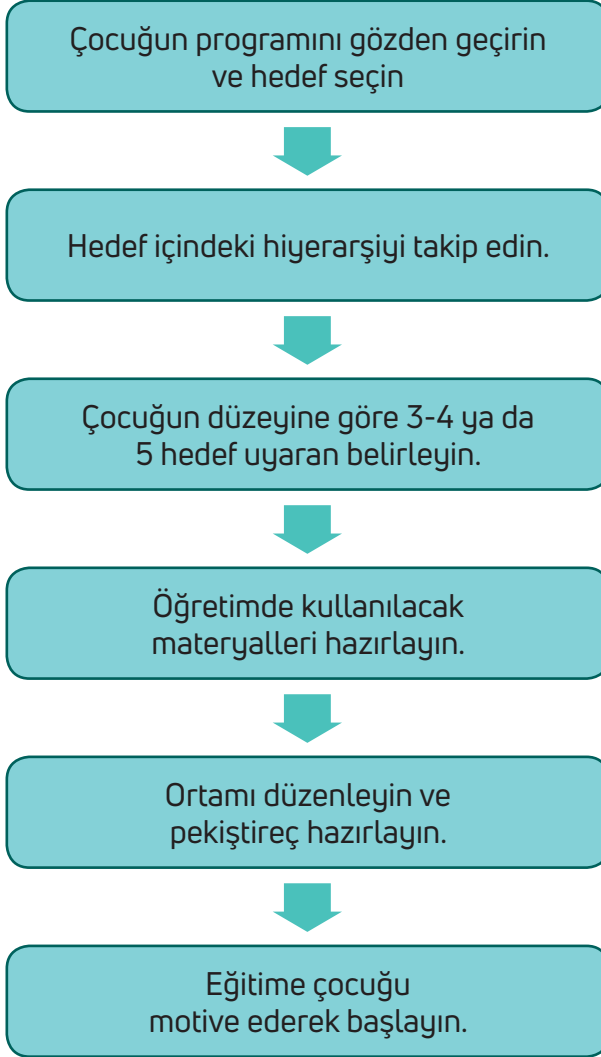
Görsel 3. Öğretim ve genelleme becerisi materyalleri

Ayrık denemelerle öğretim oturumlarının başarılı olması için motivasyonun sağlanması da çok önemlidir. Çocuğunuzun motivasyonunu sağlamak ve becerinin kalıcılığı için hedef davranışı pekiştirmeye dikkat ediniz. İpucu sunarken öğrenci beceride ustalaştıkça ipucunu silikleştirmeyi ve geri çekmeyi unutmayınız.

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Çocuğunuzla bir beceriyi çalışacağınızda aşağıdaki basamakları takip edebilirsiniz.

Şekil 7. Öğretime hazırlık aşamaları

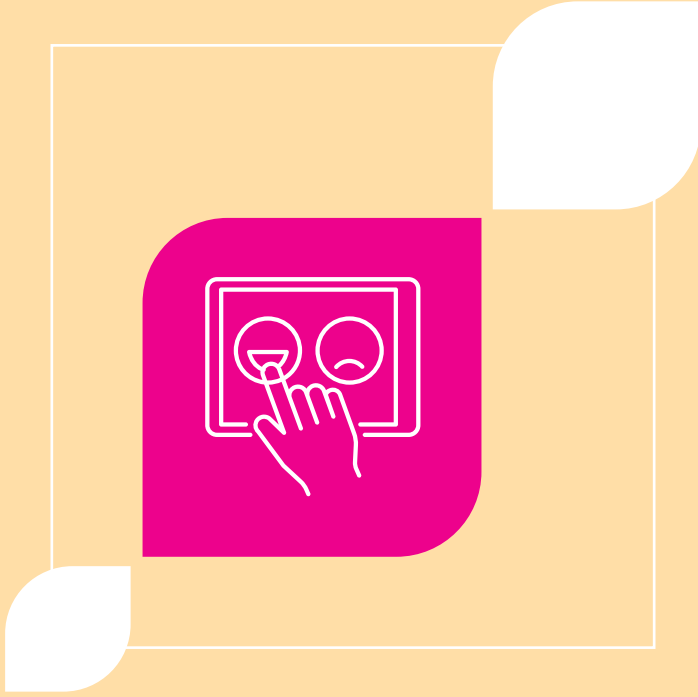

Öncelikle çocuğunuzun kazanmasını hedeflediğiniz becerileri liste yapın ve çalışacağınız programları belirleyin.

Hedef program içinde çalışacağınız basamağı belirleyin. (İlterleyen bölümlerde programlar ve basamaklarından bahsedilmektedir.)

Materyalleri, pekiştireçleri ve öğretim ortamını çocuğunuzun bireysel özelliklerine uygun şekilde hazırlayın.

Çocuğunuz ile çalışmak istediğinizde çocuğunuz buna direnç gösterebilir ve sizinle çalışmak istemeyebilir. Bu çok sık karşılaşılan bir durumdur. Yaşadığınız bu güçlüğü aşabilmeniz için çocuğunuzun sevdiği oyuncakları veya yiyecekleri öğretim ortamında bulundurmanız etkili olacaktır. Çalışmaya ilk başladığınızda çocuğunuz için yapabileceği isteklerde bulunup (bul-tak parçasının birini atması gibi) onu coşkulu bir şekilde ödüllendirmelisiniz. Öğrenme etkinliklerine çocuğunuzun yerine getirebileceği yönergeler sunarak başlamak ve doğru tepkilerini ödüllendirmek öğrenme motivasyonunu artıracaktır. Öğrenmeye karşı motivasyonu sağladıktan sonra, zamanla hedeflerinizi zorlaştırarak öğretim oturumlarına devam edebilirsiniz.

AŞAMALI YARDIM

Hazırlayan: Zeynep TAKI KAPIDAŞ

AŞAMALI YARDIM

Temel beceriler çalışırken ayırık denemelerle öğretim yöntemini tercih ederiz. Böylelikle çocuğa kısa sürede çok tekrar yapma şansı verip öğrenme hızını artırmayı amaçlarız.

Öğretim sürecinde çocuğun doğru tepkiler vermesini sağlamak için ipuçlarından faydalanırız. Sunulan ipuçlarının çocukta ipucu bağımlılığına yol açmasını engellemek için aşamalı yardım kullanırız. Aşamalı yardım alanyazında hem bir öğretim stratejisi hem de ipucu silikleştirme sürecini ifade etmektedir. Öğretim esnasında kullanılan fiziksel ipucunun zamanla yoğunluğunun ve türünün silikleştirilerek, çocuğun hedef davranışı bağımsız şekilde yapmasını sağlandığı süreç aşamalı yardım olarak ifade edilmektedir.

Çocuğunuzla çalışırken öğrenmenin hızlı ve hatasız şekilde sağlanması için sizler de ipucu kullanmalısınız. İpucu kullanırken dikkat etmeniz gereken ilk husus öğretimin başlarında hedef uyarımız yani yönergemizle eş zamanlı ya da hemen arkasından ipucu sunmanız gerektiğidir. İkinci olarak beceri kazanımı başladıkça ve çocuğunuz becerileri bağımsız şekilde yaptıkça ipucunu azaltıp sonunda tamamen kaldırmanız gerekmektedir. Her beceri için ipucu kullanımı farklılaşmakla birlikte ADÖ sürecinde genellikle fiziksel ipucu, model olma ipucu ve sözel ipucu türleri kullanılmaktadır. Burada en çok kullandığımız fiziksel ipucunu ve ipucunun nasıl azaltılacağını açıklayacağız.

Fiziksel ipucu beceri öğretiminde çocuğunuza fiziksel olarak sunduğunuz yardımdır. Çocuğunuzla hedeflediğiniz beceriyi çalıştığınız ilk oturumlarda çocuğunuzun doğru tepki verebilmesi için tam fiziksel yardıma ihtiyacı olacaktır. **İlerleyen oturumlarda çocuğunuz hedef beceriyi öğrenmeye başladıkça fiziksel yardımı aşamalı olarak azaltmanız gerekmektedir.** İpucunu zamanla geri çekmezseniz çocuğunuz ipucuna bağımlı hale gelebilir. İpucu bağımlılığı çocuğun beceride ustalaşmış olmasına rağmen çocuğa herhangi bir ipucu sunulmadığında hedeflenen davranışı yapmaması durumu olarak ifade edilebilir. Çalıştığınız hedeflerde çocuğunuz bağımsızlaşmaya siz de çalışırken fiziksel ipucunu azaltmaya başlamanıza rağmen zaman zaman çocuğunuz daha fazla yardıma ihtiyaç duyabilir. Bu durumlarda ipucunu tekrar artırmanız gerekebilir. Beceri öğretiminde nihai hedefiniz ipucunu tamamen kaldırmanız ve çocuğunuzun bağımsız bir şekilde hedef uyarılara doğru tepki verebilmesidir.

Aşağıdaki resimlerde yönerge yerine getirme becerisinde “bay bay yap” hedefini çalışan bir öğrenciye sunulan ipuçlarının aşamalı yardım ile geri çekilmesi yer almaktadır.

Öğretmen öğrencinin elinden tutarak ipucu sunar.

Öğretmen öğrencinin bileğinden tutarak ipucu sunar.

Öğretmen öğrencinin dirseğinden tutarak ipucu sunar.

Öğrenci bağımsız bir şekilde hedef davranışı yapar.

Görsel 4. Aşamalı Yardım Basamakları-1

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Aşamalı yardımın ilk basamağında çocuğa tam fiziksel yardım sunulur. Bu basamakta çocuğun elini tam kavrayarak hedeflediğiniz davranışı yapmasını sağlayabilirsiniz. İlk resimde öğrencinin el sallamasını hedefleyen öğretmenin tam fiziksel yardım ile hedeflediği davranışı doğru bir şekilde yapmasını sağladığını görmektesiniz.

Aşamalı yardım sunulurken tam fiziksel yardımdan kısmi fiziksel yardıma geçilerek sonunda çocuğun tam bağımsız bir şekilde hedeflenen davranışı yapması beklenir. Görsel 4'teki ikinci ve üçüncü resimde öğretmen kısmi fiziksel yardım sunmaktadır. Öncelikli olarak bay bay yapmasını çocuğun bileğini destekleyerek sağlamaktadır. Çocuk bu basamakta hedef davranışı rahat bir şekilde yapmaya başladığında ise dirseğinden destekleyerek aynı davranışı yapmasını sağlamaktadır.

Aşamalı yardımın son basamağı ise çocuğun hedeflenen davranışı bağımsız bir şekilde öğretmenin desteği olmadan yapmasıdır. Görsel 4'teki son resimde öğrencinin bağımsız bir şekilde bay bay yaptığını görmektesiniz.

Görsel 5'te ki resimlerde ise eşleme becerisini çalışan bir öğrenciye sunulan ipuçlarının aşamalı yardım ile geri çekilmesi yer almaktadır.

Aşamalı yardımın farklı bir programda kullanılmasının örneği Görsel 5'te yer almaktadır.

Öğretmen öğrencinin elinden tutarak ipucu sunar.

Öğretmen öğrencinin bileğinden tutarak ipucu sunar.

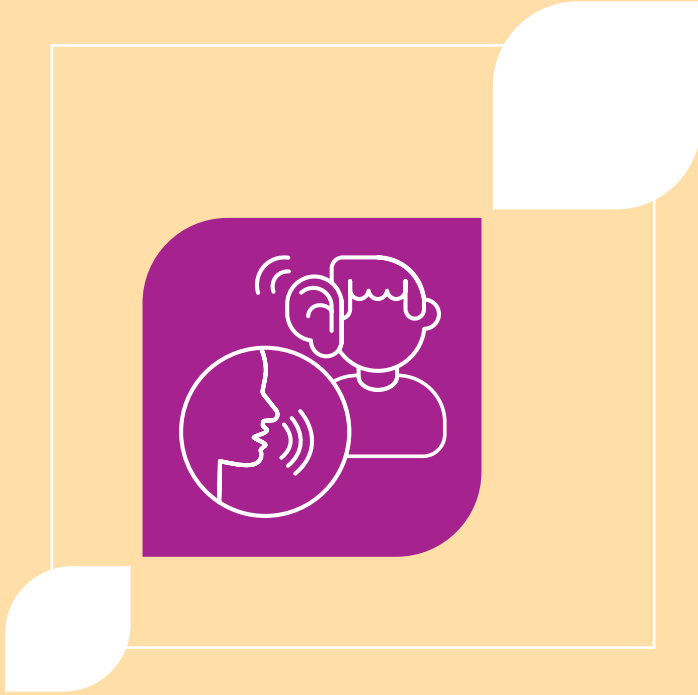

Öğretmen öğrencinin dirseğinden tutarak ipucu sunar.

Öğrenci bağımsız bir şekilde hedef davranışı yapar.

Görsel 5. Aşamalı Yardım Basamakları-2

ADINA TEPKİ VERME

**Adına Tepki Verme Becerisi
Nasıl Öğretilir?**

Hazırlayan: BİRSEN ECE ACAR

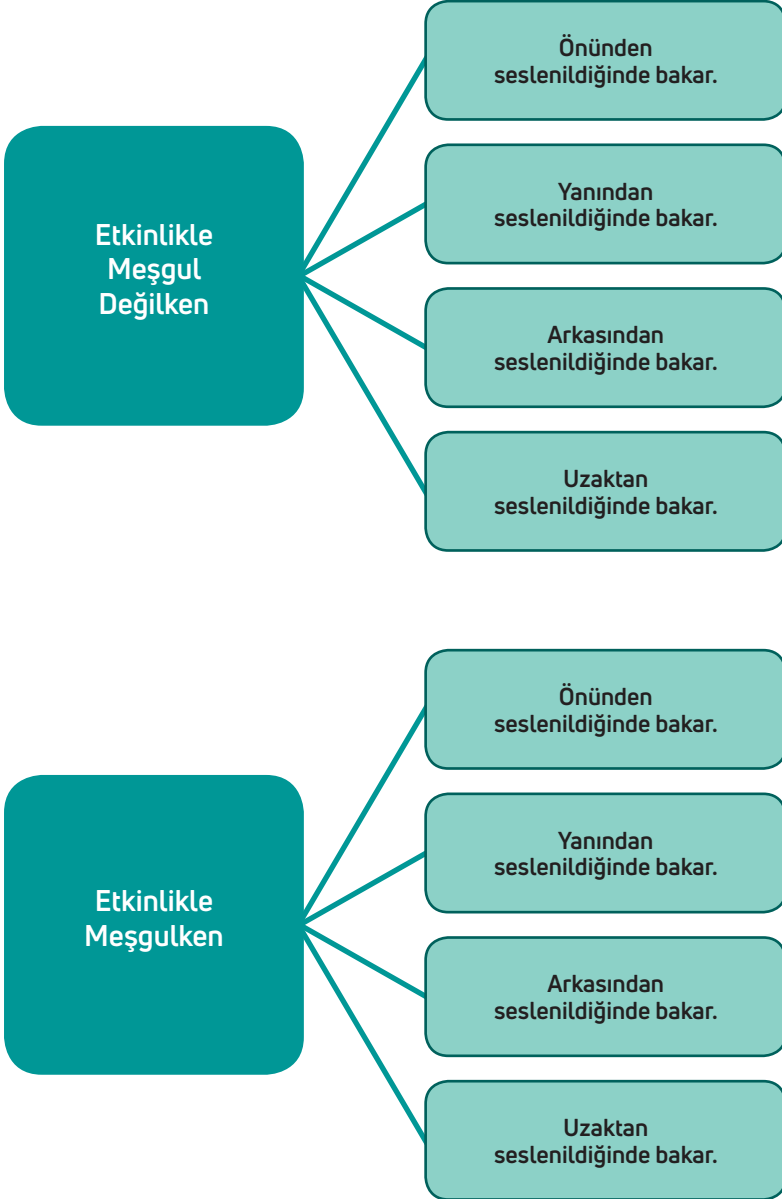
ADINA TEPKİ VERME

Ailelerin çocuklarında otizme dair fark ettikleri ilk belirtilerin başında adıyla seslenildiğinde çocuğun dönüp onlara bakmaması ya da tepkisiz kalması gelmektedir. Bu durumla karşı karşıya kalan ebeveynler ya da çocuğun çevresindeki diğer bireyler adıyla seslendiklerinde çocuk onlara bakmadığında çocuğun adını defalarca ya da daha yüksek sesle söylemeye başlarlar. Çocuğun dikkatini çekmek ve bakmasını sağlamak için yapılan bu davranış düşünülenin aksine çocuğun adına duyarsızlaşmasına neden olabilir. Benzer bir şekilde ebeveyn çocuğu ile her iletişime geçtiğinde ya da talepte bulunduğu anda adını “Ali bak burada ne var, Ali bardağı al, Ali yanıma gel” gibi tekrarlaması durumunda çocuk yine adına duyarsızlaşabilir. Ya da çocuğun adını her söylediğinde çocuktan bir talepte bulunuluyorsa çocuk seslenen kişiye bakmaktan kaçınmaya başlayabilir. Çocuğun adına tepki vermesini amaçladığınızda öncelikle yukarıda bahsedilen davranışları yapmaktan kaçınmalısınız. Bununla birlikte sistemli bir şekilde adına tepki vermeyi çalışabilirsiniz.

Adına Tepki Verme Becerisi Nasıl Öğretilir?

Bu beceriyi çalışmaya başlarken öncelikle çocuğunuzun adına tepki verme becerisinde bulunduğu basamağı belirlemelisiniz. Bu beceri basamakları şu şekilde sıralanabilir;

Çocuğunuzla adına tepki verme çalışmaya başlamadan önce öğretim ortamını ve pekiştireçleri hazırlayın. Adına tepki verme becerisini çalışırken herhangi bir materyale ihtiyacınız olmayacak. Adına tepki verme becerisini çalışmayı arka arkaya defalarca yapmak sizin ve çocuğunuzun sıkılmasına sebep olabilir. Bu programı diğer programların arasına serpiştirerek çalışmanız bu program için daha verimli olacaktır.

Tablo 1. Adına tepki verme becerisi öğretim basamakları

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

1

Öncelikle çocuğunuz bir etkinlikle meşgul değilken ona en yakın mesafede önünden seslenin.

2

Seslendikten hemen sonra fiziksel yardımla (bireyin elini kendi göz hizasına kaldırarak) size bakmasını sağlayın.

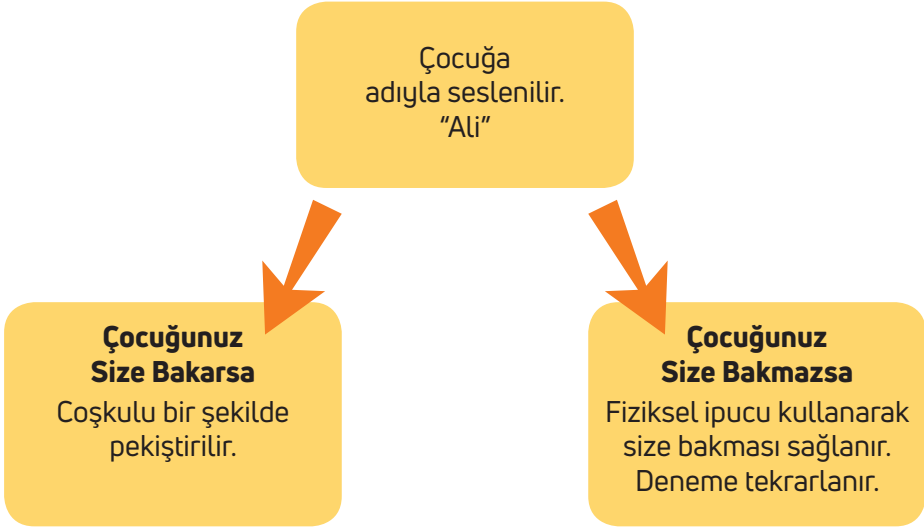

3

Size baktığı anda ona sevdiği bir pekiştireci verin.

Görsel 6. Adına tepki verme

Adıyla seslendikten sonra çocuğun elini göz hizanıza her kaldırdığınızda çocuk size bakmaya başladıysa kullandığınız fiziksel yardımı aşamalı olarak geri çekin. Örneğin size bakması için başlangıçta elini tam kaldırıyorsanız zamanla yarım kaldırmaya başlayabilir ya da elini kullanarak yönlendirme yapmadan önce size bakması için birkaç saniye bekleyebilirsiniz. Eğer çocuğunuz fiziksel yardımı tamamen geri çektikten sonra da adıyla seslendiğinizde size bakmaya başladıysa bu sefer onunla aranızdaki mesafeyi artırarak çalışmaya devam edebilirsiniz. Çocuğunuz uzağından seslendiğinizde de size bakmaya başladığında sonraki basamakları aynı şekilde çalışmaya devam edebilirsiniz.

Şekil 8. Adına tepki verme becerisinin öğretimi

Ölçme: Diğer sete geçmeden önce çocuğunuza 10 kere seslendiğinizde bağımsız bir şekilde en az 8 kere size bakıyor olması gerekmektedir.

Genelleme: Çocuğunuzla çalıştığınız seti geçmek ya da programı bitirmek için her ortamda ya da kendisine seslenen kişi kim olursa olsun adıyla seslendiğinde bakması gerekmektedir. Eğer çocuğunuz farklı ortamdayken ya da başkaları seslendiğinde bakmıyorsa öğrendiği bu beceriyi genelleymiş olabilir. Genellemeyi desteklemek için adına tepki çalışmalarının farklı yerlerde ve farklı kişilerle yapılması gerekmektedir.

Öğretim Aşamasında Dikkat Edilmesi Gerekenler:

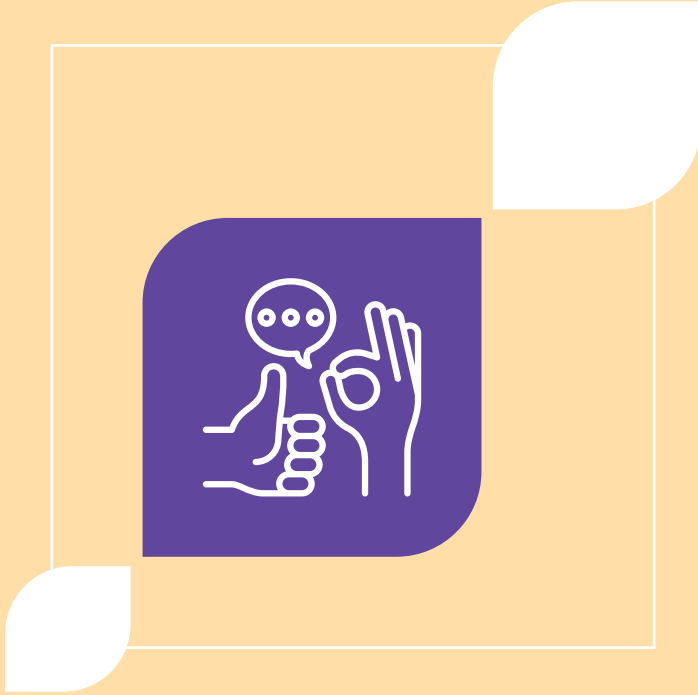
- ✓ Çocuk adına tepki verdiğinde zaman geçmeden anında pekiştirilmelisiniz.
- ✓ Pekiştirirken davranış ile ilişkilendirmeyi unutmayın. Örneğin "aferin sen bana baktın" diyerek sevdiği atıştırmalığı verebilirsiniz.
- ✓ Öğretim sırasında çocuğunuzun adını tekrar tekrar söylemekten kaçınmalı, adıyla bir kere seslendikten sonra bakmasını sağlamalısınız.
- ✓ Çalışma ortamı dışında çocuğunuza defalarca ya da yüksek sesle seslenmekten kaçınmalısınız. Günlük hayatında da seslendiğinizde bakmadığında fiziksel ipucu sunarak bakmasını sağlayabilirsiniz.
- ✓ Çocuğun yalnızca öğretim ortamında ve çalıştığı kişiye bakmasını değil, adıyla seslenildiğinde her ortamda herkese bakmasını amaçlıyoruz. Bu nedenle genellemesini de hedeflemelisiniz. Yani sizinle çalıştığı ortamda bağımsız bir şekilde bakmaya başladığında evin farklı odalarında sizin dışındaki bireylerle de adıyla seslenildiğinde bakmasını çalışmalısınız. Bunun için akrabalarınızdan, komşunuzdan ya da kardeşlerinden yararlanabilirsiniz. Çocuğunuz bu beceriyi genellemeye zorluk yaşıyorsa ipucu ve pekiştireç sunmaktan çekinmeyiniz. Ancak zamanla bunları azaltarak tamamen ortadan kaldırmayı hedeflemelisiniz.

Çocuğumun adına tepki verme becerisini tamamen öğrendiğini nasıl anlayabilirim?

“ Çocuğunuza daha önce çalışmadığı bir kişi farklı mesafelerden seslendiğinde, çocuğunuz bir etkinlikte meşgul olduğunda bile 8/10 düzeyinde bakıyor ise bu programı sonlandırabilirsiniz.

Bu beceriyi sonlandırıp çalışmayı bıraktığınızda çocuğunuzun unutmasını engellemek için günlük hayatta adıyla seslendiğinizde size bakması için fırsatlar yaratın. Çocuğunuzun doğru tepkilerini gözlemleyerek kontrol edin.

TAKLİT ETME

**Taklit Becerisi
Nasıl Öğretilir?**

Hazırlayan: **BİRSEN ECE ACAR**

TAKLİT ETME

Taklit becerisi yaşamın erken dönemlerinden itibaren insan gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bir bebeğin çevresiyle etkileşim kurmak için kullandığı ilk araçlardan biri taklittir. Bireylerin araç kullanımı, bir işi yerine getirebilmesi, sözel iletişim becerisi, kültürel kurallar gibi birçok becerinin gözlemle-nerek kazanılması için taklit becerisinin kazanılmış olması gerekmektedir.

Tipik gelişim gösteren her çocuk yaşamının ilk aylarından itibaren taklit becerilerini göstermeye ve taklit becerisi aracılığıyla yeni beceriler öğrenmeye başlarken bu beceriler otizmlı çocuklarda daha ileri yaşlara kadar ortaya çıkamamakta ya da oldukça sınırlı kalabilmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi ise otizmlı çocukların, etrafındaki insanlarla ortak dikkat kur-maktan kaçınması ya da zorlanmasıdır. Birçok otizmlı çocuk etrafındaki diğer bireylerle aynı nesne üzerine odaklanmaktan kaçınır ve bu da çocuğun o nesneyi nasıl işlevsel şekilde kullanabileceğini öğrenememesine neden olabilir. Taklit becerisinde yaşanan sınırlılık otizmlı bireylerin daha karmaşık beceri-leri öğrenmelerini güçleştirerek yaşitlarından geride kalmasına neden olabilir.

Taklit Becerisi Nasıl Öğretilir?

Motor taklit becerilerini nesneli motor taklit ve nesnesiz motor taklit olmak üzere iki ayrı program şeklinde çalışabilirsiniz. Otizmlı çocuklar genellikle nesneli motor taklit becerilerini daha hızlı kazanmaktadırlar.

Nesneli Motor Taklit Becerisi

Çocuğunuzun yapamadığı nesneli taklit becerilerinden en az 3 tane belirleyin. Bu taklitler günlük hayatında çok karşılaştığı oyuncaklar ya da diğer nesnelerle yapılan davranışlar olabilir. Örneğin; araba sürme, marakas sallama ve bardakla su içiyor gibi yapma taklitlerini seçebilirsiniz. Bu hedefleri çalışabilmek

Görsel 7. Nesneli motor taklit çalışma materyalleri

için her nesneden ikişer tane hazırlamalısınız. Çalışacağınız masaya her birini yerleştirin. Aynı zamanda çocuğun sevdiği pekiştireci de hazır bulundurun.

Çocukla otururken hem çocuğun nesnelere ulaşabileceği hem de sizin yardım sunacağınız şekilde masaya oturun. Bu sırada her doğru tepkisi için çocuğunuza vereceğiniz pekiştireçleri de masada kolay ulaşabileceğiniz bir yerde bulundurun.

1

Çocuğunuzun dikkatini kendinize çekip “Böyle yap” yönergesini verin ve eş zamanlı olarak kendi önünüzde bulunan marakas sallayın.

2

Hareketi 2-3 saniye yaptıktan sonra hızlı bir şekilde çocuğunuzun eliyle kendisine yakın olan marakas tutmasını ve sallamasını sağlayın.

3

Hemen ardından “Harika, yaptın” şeklinde sözel bir ifadeyle eş zamanlı olarak çocuğunuza sevdiği pekiştireci sunun. Yeni bir denemeye geçmeden birkaç saniye bekleyin. Hedef olarak belirlediğiniz bu karışık sıra ile beceriyi 5-10 dakika boyunca çalışabilirsiniz.

Görsel 8. Nesneli motor taklit çalışması

İlerleyen oturumlarda yavaş yavaş ipucunu geri çekin ve yalnızca doğru tepkileri için pekiştireç sunun.

Nesneli Motor Taklit Uygulama Örnekleri

1	Araba sürme	7	Bardakları iç içe koyma	13	Bebeğe mama yedirme
2	Atla dıkıdık yapma	8	Tencere kapağı açma/kapatma	14	Bebeğe su içirme
3	Uçak uçurma	9	Bardağı tabağa koyma	15	Bebeğin ağzını silme
4	Lego takma	10	Bardakla içiyor gibi yapma	16	Bebeğin saçını tarama
5	Kalemliğe kalem koyma	11	Kaşıkla tencere karıştırma	17	Peçeteyle masayı silme
6	Marakas sallama	12	Peçeteyle kendi ağzını silme	18	Davula vurma

Nesnesiz Motor Taklit Becerisi

Nesnesiz motor taklit becerisi çalışırken herhangi bir materyale gerek duyulmamaktadır. Bu beceriyi geliştirmek için çalışmaya başladığınızda ilk olarak çocuğunuzun taklit etmediği nesnesiz taklit becerilerinden en az 3 tane belirlemelisiniz. Çocuğunuzun neyi taklit edip etmediğinden emin olamıyorsanız “böyle yap” yönergesi vererek sizinle aynı davranışı yapmasını isteyebilirsiniz. Sizin ardınızdan ya da sizinle birlikte yapmadığı davranışları hedef olarak belirleyebilirsiniz. Örneğin alkış yapma, başa dokunma, baybay yapma olabilir. Öğretim ortamını çocuğunuza uygun şekilde hazırlamalısınız ve pekiştireçlerini hazır bulundurmalısınız. Bu pekiştireçler yiyecek, içecek ya da oyuncak olabilir.

Çocuğunuzun yapamadığı nesnesiz taklit becerilerinden 3 tanesini belirledikten sonra çalışmak için çocuğunuzla birlikte karşılıklı oturabileceğiniz sandalyelere geçin. Örneğin alkış yapma, başa dokunma ve elle dize vurma taklitlerini öğreteceksiniz.

1

Öncelikle çocuğunuzun dikkatini üzerine çektikten sonra "Böyle yap" yönergesini ve yönerge ile birlikte yapmasını istediğiniz hareketi gösterin.

2

İlk oturumlarda eşzamanlı olarak hedef davranışı sergileyin ve hemen ardından çocuğunuza fiziksel yardım sunarak sizinle aynı davranışı yapmasını sağlayın.

3

Çocuğunuza fiziksel yardımla taklidi yaptırdıktan hemen sonra "Harika, yaptın" diyerek sevdiği pekiştireci sunun.

Görsel 9. Nesnesiz motor taklit çalışması

Bu şekilde alkış yapma ve ellerle dize vurma taklitlerini de çalışarak başlangıçta her yaptığı taklit için onu pekiştirin. Çocuğunuz model olduğunuz taklit dışında başka bir davranış yapmaya çalışırsa hızlı bir şekilde doğru taklidi yapması için fiziksel yardımla yönlendirin. Nesneli motor taklit öğretiminde olduğu gibi zamanla fiziksel yardımınızı geri çekin ve yalnızca yarımsız yaptığı doğru tepkiler için pekiştireç sunun.

Nesnesiz Motor Taklit Örnekleri

1	Alkış yapma	7	Kendine sarılma hareketi	13	Ayakları yere vurma
2	Masaya vurma	8	İki kolu yana açma	14	İki elle kulağı kapama
3	Cee yapma	9	İki kolu öne uzatma	15	Dize vurma
4	Başa dokunma	10	Zıplama hareketi	16	İki eli birbirine sürme
5	Buruna dokunma	11	Dönme hareketi	17	Parmak açıp kapayarak ver yapma
6	Karına dokunma	12	İki kolu yukarı kaldırma	18	El başın altında uyuyor gibi yapma

Şekil 9. Taklit becerisinin öğretimi

Ölçme: Bir sonraki sete geçebilmeniz için çocuğunuzun istediğiniz taklit becerilerini bağımsız bir şekilde 8/10 oranında yapması gerekmektedir.

Genelleme: Taklit becerilerini genellebilemesi için nesnel taklit becerilerinden aynı işlevde kullanılan ancak farklı tipteki nesnelerle de sizi taklit ediyor alması gerekir. Nesnesiz taklit becerilerinin genellemesi kişiler arası olmaktadır. Yani çocuğunuzun sizinle yaptığı taklitleri başkalarıyla da yapıyor olmalıdır.

Çocuğumun taklit etme becerisini tamamen öğrendiğini nasıl anlayabilirim?

“ Çocuğunuzla çalıştığınız nesnel ve nesnesiz taklit etme becerileri dışında henüz çalışmadığınız hedefleri farklı ortamda farklı kişiler tarafından da sunulduğunda çocuğunuz ipucuna ihtiyaç duymadan bağımsız bir şekilde doğru yapıyorsa taklit etme becerisini öğrendiğini kabul edebilirsiniz.

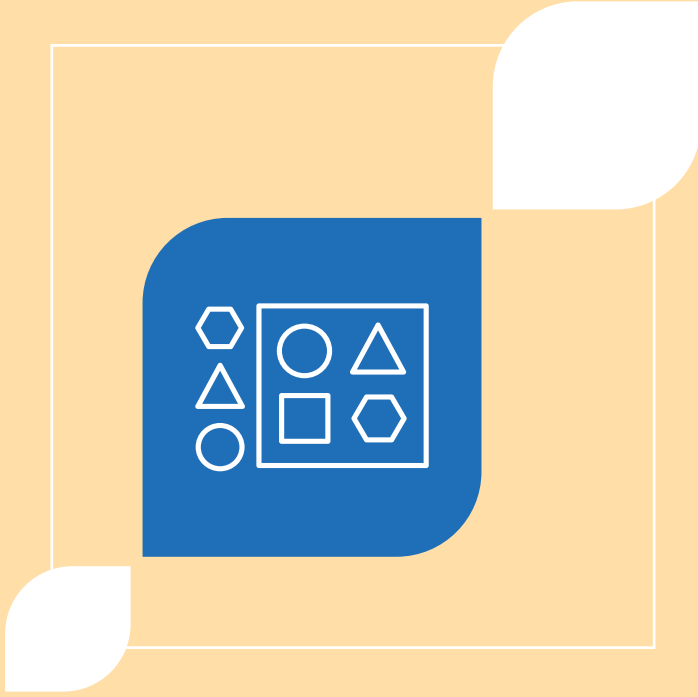
Bu beceriyi sonlandırıp çalışmayı bıraktığınızda çocuğunuzun unutmasını engellemek için günlük hayatta çocuğunuzun sizi taklit etmesi için fırsatlar yaratın.

Öğretim Aşamasında Dikkat Edilmesi Gerekenler:

- ✓ Taklit becerisi çalışırken çocuğa sunacağınız uyaran "böyle yap", "benim gibi yap" şeklinde olmalıdır. Örneğin alkış yapma hareketini taklit etmesi hedeflenirken çocuğa alkış yap diyerek alkış yapma davranışına model olmaktan kaçınmalıyız.
- ✓ Nesneli taklit becerisi çalışırken materyallerin yerlerini zaman zaman değiştirmelisiniz. Böylelikle çocuğunuzun nesnelerin yerlerini ezberlemesinin önüne geçebilirsiniz.
- ✓ Çalışma sırasında taklit etmesini istediğiniz hedefleri farklı sırayla yaptırarak ezberlemesini önleyebilirsiniz.
- ✓ Taklit becerisi çalışırken çocuğunuza yapacağı taklit için model olurken, taklidi yaptığınız vücut bölümünü gözleriyle takip ettiğinden emin olun. Bu sayede çocuğunuzun yaptığınız taklidi görmesini ve bağımsız olarak yapma olasılığının artmasını sağlayabilirsiniz.
- ✓ Öğretim esnasında çocuğunuz bağımsız tepkiyi göstermemiş olsa bile üçüncü denemeden sonra bir sonraki hedefe geçiniz.
- ✓ İpuçlarını ve pekiştiricileri zamanla geri çekmeyi unutmayın.
- ✓ Çocuğunuzun nesneli motor taklit becerisini edindiğinden emin olmak için her set sonrasında çalıştığınız nesnelerin farklı renk ve şekillerde olmaları ile de sizi taklit ediyor olduğundan emin olmalısınız (örneğin; çalışmalarınızı kırmızı araba ile yapmanız durumunda genellemesi için sarı araba tercih edebilirsiniz. Çocuğunuz farklı renk ve şekillerdeki nesneler ile sizi taklit ediyorsa genellemiş kabul edebilirsiniz. Elbette farklı kişi ve ortamlarda da yapmasını hedeflemeniz gerekmektedir. Nesneler motor taklit becerisinde ise farklı kişilerle de çalışırken hedeflediğiniz taklit becerilerini gerçekleştiriyor olması gerekmektedir.

[illegible]

EŞLEME

**Eşleme Becerisi
Nasıl Öğretilir?**

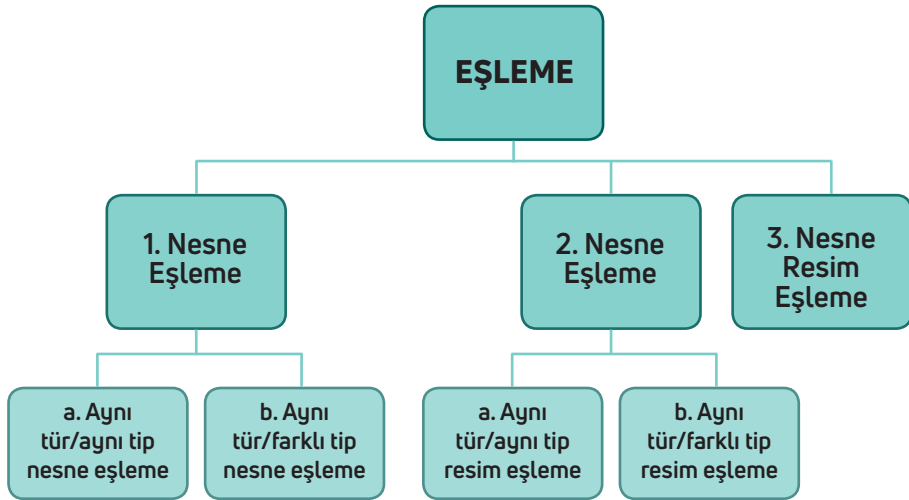
Hazırlayan: DİLARA YAZICI

EŞLEME

Otizimli çocuklar dikkatini yöneltme ve farklı uyaranları birbirinden ayırt etme becerilerinde sınırlılık yaşayabilmektedirler. Eğitim süreci planlanırken görsel algıyı geliştirici etkinlik ve becerilere öncelik vermek görsel ayrıntıları fark etme ve ayırt etme becerilerinin gelişimini sağlamaktadır. Ayrıntıları fark etme ve ayırt etme becerilerinin temelini eşleme becerileri oluşturmaktadır. Eşleme becerileri; ifade edici dil becerileri, resimler arasındaki benzerlik ve farkları bulma, parçadan bütün oluşturma, eksik olanı bulma, sınıflandırma gibi birçok beceri için ön koşul niteliğindedir. Dolayısıyla otizimli çocukların programlarının planlanmasında öncelikli yer verilmelidir. Eşleme becerileri; nesne ve resimlerin bazı niteliklere göre gruplanmasıdır. Bir nesnenin ya da nesne fotoğrafının şekil, büyüklük, renk ve yapıldığı malzemelerden yararlanılarak gruplanmasını sağlayabilirsiniz. Çocuğunuzla eşleme becerisi çalışmak için bir nesnenin/resmin bir ya da daha fazla özelliğini göz önünde bulundurarak bir-biri ile eş olup olmadığına karar vermesi sürecine başlayabilirsiniz. Başlangıçta çocuğun elindeki nesnenin aynısını bulabilmesi hedeflenirken öğrenci bu beceride ustalaştıkça elindeki resmin aynısını bulması, elindeki resim ile ilişkili olan resmi bulabilmesi, elindeki resimlerin aralarındaki ortak özellikleri bulup sınıflandırabilmesi gibi daha karmaşık beceriler hedeflenebilir.

Tablo 2. Eşleme becerisi öğretim basamakları

1.Nesne Eşleme

Eşleme öğretimine çocuğunuzun günlük yaşantısında sıkça karşılaştığı (tabak, oyuncak, çorap vb.) nesneleri veya ilgilendiği, sevdiği oyuncakları eşleterek başlayabilirsiniz. 3 boyutlu nesnelerle başladığınız nesne eşleme becerisini ikiye ayırabiliriz;

Aynı tür/aynı tip nesne eşleme; Çocuğunuzun günlük yaşamında sıkça karşılaştığı, birbiriyle tıpatıp aynı nesne çiftlerinin bulunması gerekmektedir. Aynı tür aynı tip nesne eşleme etkinlikleri gerçekleştirirken birbiri içine geçebilen lego, kase, bardak, kek kalıbı; birbiri üzerine rahatça konulabilen kaşık, silgi, küp; birbirinin eşi olan nesneler eldiven, çorap vb kullanabilirsiniz.

Aynı tür/farklı tip nesne eşleme; Öğretim seti olarak belirlenen nesne setinin çiftlerinin bir özelliğinin farklı olmasıdır. Örneğin; büyük top, küçük top, farklı renkte bardaklar ve tabaklar.

Görsel 10. Aynı tür-aynı tip nesne örnekleri

Görsel 10. Aynı tür -farklı tip nesne örnekleri

Nesne Eşlemede Kullanılabilecek Nesne Örnekleri

Araba	Top	Lego	Kalem
Kaşık	Marakas	Bonibon kutusu	Silgi
Çatal	Baloncuk	Oyuncak hayvan figürleri	Su şişesi
Tabak	Bardak	Ayakkabı	Uçak

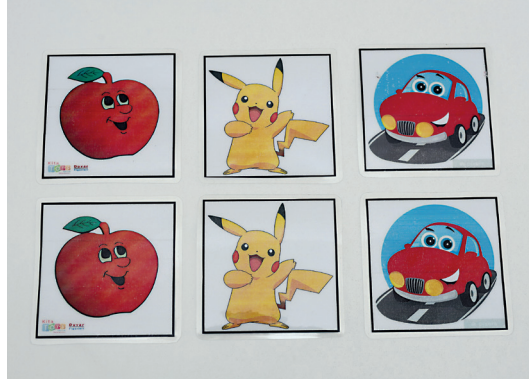
Programın ilk setlerinde çocuğunuzun ilgilendiği ve birbirinden daha kolay ayırt edilebilir özellikte materyaller tercih etmelisiniz. Örneğin; araba, marakas ve bardak. İlerleyen setlerde birbirine benzeyen materyallerle çalışabilirsiniz. Örneğin; kaşık, çatal, tabak.

2. Resim Eşleme

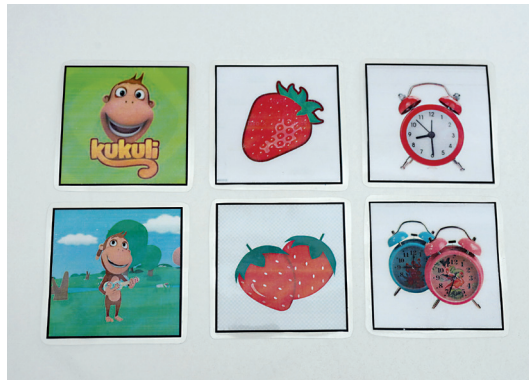
Eğer çocuğunuz 3 boyutlu nesneleri bağımsız bir şekilde eşleyebiliyorsa resim eşleme etkinliklerine geçebilirsiniz. Resim eşleme etkinliklerini ikiye ayırabiliriz;

Aynı tür/aynı tip resim eşleme; Çocuğunuzun günlük yaşantısında sıkça rastladığı ya da ilgi duyduğu birbiriyle tıpatıp aynı nesne resimlerinden oluşur.

Görsel 10. Aynı tür-farklı tip nesne örnekleri

Aynı tür/farklı tip resim eşleme; Eşleme seti olarak belirlenen nesne resimleri çiftlerinin bir özelliğinin değiştirilerek öğretime konulmasıdır. Örneğin; kırmızı domates, siyah kedi ve büyük top resimlerinden oluşan nesne resimlerinin eşlerini yeşil domates, turuncu kedi ve küçük top resimlerinden oluşturabilir.

Görsel 10. Aynı tür -farklı tip nesne örnekleri

Eşleme Becerisi Nasıl Öğretilir?

Eşleme öğretiminin ilk basamağını aynı tür/aynı tip nesnelerin eşlenmesi oluşturur. Çalışma ortamınıza belirlediğiniz nesneleri uygun bir şekilde yerleştirdikten sonra artık öğretime hazırsınız demektir. Öğretim esnasında hem çocuğunuzun nesne ve resimleri görebileceği hem de sizin fiziksel yardım sunabileceğiniz şekilde oturmaya gayret edin. Görsel 14 ve 15 'te uygun şekilde konumlanabileceğiniz örnekler yer almaktadır.

1

Seçtiğiniz nesnelerden birini elinize alıp çocuğunuzla göz kontağı kurduktan sonra "Eşle" yönergesini sunup elinizdeki nesneyi çocuğunuza vermelisiniz.

2

Yönergenin ardından çocuğunuza fiziksel ipucu sunarak nesneyi eşlemesini/altına-üzerine koymasını sağlayınız.

3

Fiziksel ipucu kullanarak çocuğunuzun nesneyi doğru bir şekilde eşlemesini sağladıktan sonra "harika eşledin" diyerek pekiştireç sununuz.

Görsel 14. Nesne eşleme çalışması

Belirlenen setteki tüm nesneler ile 4-6 dakika boyunca çalıştıktan sonra çalışmanıza ara verebilirsiniz. İlerleyen süreçte çocuğunuz sizin yardımınız olmadan nesneleri eşlemeye başladığında kullandığınız ipuçlarını azaltmanız çocuğunuzun bağımsız tepkiler vermesini artıracaktır. Çocuğunuz tıpatıp aynı resimleri başarı ile eşledikten sonra benzer nesneleri eşleme etkinliklerine geçebilirsiniz. Eğer çocuğunuz nesne eşleme becerisinde bağımsızlaşırsa resim eşleme becerilerine geçebilirsiniz. Resim eşleme becerisi için belirlediğiniz nesne resimlerini uygun şekilde yerleştirmelisiniz.

1

Seçtiğiniz bir resmi elinize alıp “Eşle” yönergesini verebilirsiniz. Bu esnada çocuğunuzun verdiği resme dikkatli bir şekilde baktığından emin olmalısınız.

2

Yönergenin ardından çocuğunuza fiziksel ipucu sunarak nesneyi eşlemesini/altına–üzerine koymasını sağlayınız.

3

Fiziksel ipucu kullanarak çocuğunuzun nesneyi doğru bir şekilde eşlemesini sağladıktan sonra “harika eşledin” diyerek pekiştireç sununuz.

Görsel 15. Resim eşleme çalışması

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Hazırladığınız tüm resimler ile çalıştıktan sonra çalışmanıza ara verebilirsiniz. İlerleyen süreçte çocuğunuz sizin ipucunuz olmadan resimleri doğru eşlemeye başlarsa kullandığınız ipuçlarını azaltabilirsiniz. Çocuğunuz resim eşleme etkinliklerinde başarı gösterdiğinde nesne ve resimleri birbiri ile eşleme etkinliklerine geçiş yapabilirsiniz.

Resim Eşlemede Kullanılabilecek Resim Örnekleri

Taşıt resimleri	Top	Lego	Kalem
Kaşık	Marakas	Bonibon kutusu	Silgi
Çatal	Baloncuk	Hayvan resimleri	Su şişesi
Tabak	Bardak	Ayakkabı	Geometrik şekiller

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun ilgilendiği ve birbirinden daha kolay ayırt edilebilir özellikte resimler tercih etmelisiniz. Örneğin; arka planları kaldırılmış araba, at ve top resmi. İlerleyen setlerde birbirine benzeyen ve daha karmaşık resimlerle çalışabilirsiniz. Örneğin; kaşık, çatal, tabak.

Resim/Nesne İlişkilendirme;

Bu beceride kullanacağımız materyaller; nesneler ve bu nesnelerin fotoğrafları olacaktır. Çalışmaya hazırlandığınız nesne ve resimleri çocuğunuzun günlük hayatında sıkça karşılaştığı ve oynamaktan hoşlandığı nesneler olması öğrenimi de kolaylaştıracaktır. Çalışmaya başlamadan önce kullanacağınız nesneleri masaya/yere yerleştirmelisiniz resimler sizin elinizde olmalıdır.

Görsel 17. Resim - nesne ilişkilendirme materyal örneği

1

Nesne resimlerinden birini elinize alıp "Eşle" yönergesini vermelisiniz.

2

Yönergenin ardından çocuğunuza fiziksel ipucu sunarak çocuğunuzun resim ile nesneyi eşlemesini sağlayınız.

3

Fiziksel ipucu kullanarak çocuğunuzun doğru bir şekilde eşlemesini sağladıktan sonra "harika eşledin" diyerek pekiştireç sununuz.

Görsel 18. Resim-nesne ilişkilendirme çalışması

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

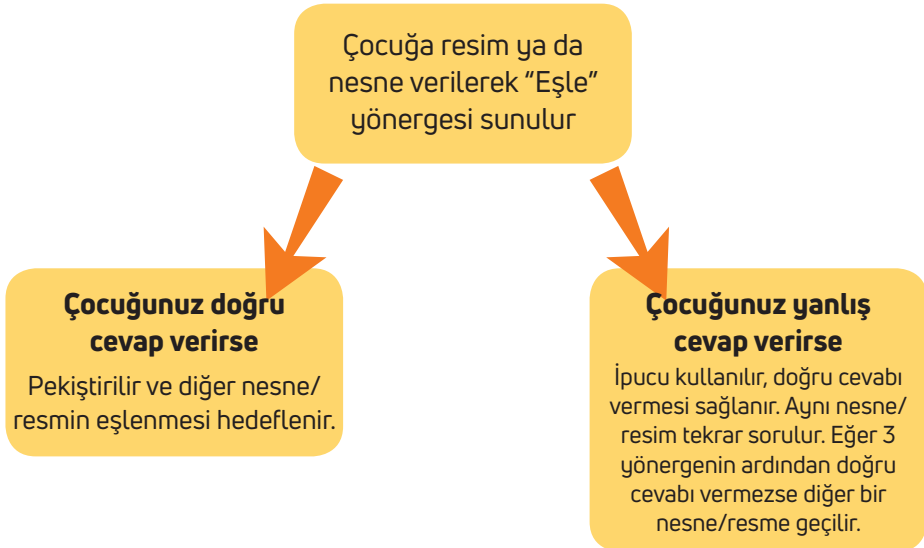
Seçtiğiniz tüm nesne ve resimleri ile çalıştıktan sonra etkinliklerinize ara verebilirsiniz. Eğer çocuğunuzun sizin yardımınız olmadan verdiği tepkiler artarsa kullandığınız ipuçlarını azaltabilirsiniz böylece bağımsız tepkilerinde artış olacaktır.

Resim-Nesne İlişkilendirmede Kullanılabilecek Nesne ve Resim Örnekleri

Araba	Top	Lego	Kalem
Kaşık	Marakas	Bonibon kutusu	Silgi
Çatal	Baloncuk	Oyuncak hayvan figürleri	Su şişesi
Tabak	Bardak	Ayakkabı	Uçak

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun ilgilendiği ve birbirinden daha kolay ayırt edilebilir özellikte materyaller tercih etmelisiniz. Örneğin; araba, marakas ve bardak. İlerleyen setlerde birbirine benzeyen materyallerle çalışabilirsiniz. Örneğin; kaşık, çatal, tabak.

Eşleme becerisi çalışırken aşağıdaki basamakları izleyebilirsiniz;

Şekil 10. Eşleme becerisinin öğretimi

Ölçme: Nesne eşleme, resim eşleme ya da resim-nesne ilişkilendirme programlarında bir sonraki sete geçebilmeniz için çocuğunuzun bağımsız bir şekilde 8/10 oranında eşleme yapabilmesi gerekmektedir.

Genelleme: Çocuğunuzun eşleme becerilerini öğrenmiş olması için materyaller arası genelleme yapabiliyor olması gerekmektedir. Çalıştığınız nesne veya resimlerin farklı tipleriyle de bağımsız bir şekilde eşleme yapabilmelidir.

Çocuğumun eşleme becerisini tamamen öğrendiğini nasıl anlayabilirim?

“ Çocuğunuzla çalıştığınız nesne ve resimlerden oluşan setlerin dışında çocuğunuz tıpatıp olmayan resimleri eşlemesini istediğinizde doğru ve bağımsız şekilde eşliyor ise çocuğunuzun eşleme becerisini öğrendiğini kabul edebilirsiniz.

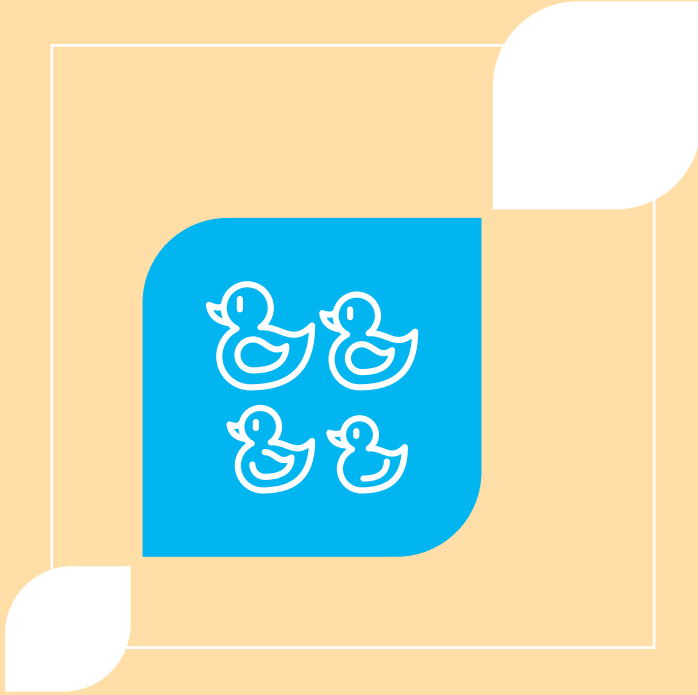
Bu beceriyi sonlandırıp çalışmayı bıraktığınızda çocuğunuzun unutmasını engellemek için çocuğunuza eşleme yapabileceği fırsatlar yaratın. Çocuğunuzun doğru tepkilerini gözlemleyerek kontrol edin.

Öğretim Aşamasında Dikkat Edilmesi Gerekenler:

- ✓ Çocuğunuza sunacağınız uyaran tutarlı ve çocuğunuzun dil düzeyine uygun olmalıdır. Örneğin çocuğunuz henüz ses çıkaramıyor ya da tek kelime düzeyinde sesler çıkarıyorsa "eşle", "elma", "araba" şeklinde yönerge sunabilirsiniz.
- ✓ Hazırlayacağınız materyalin çocuğun resmi ayırt edebilecek netlikte ve boyutta olmasına dikkat edin. İnternet üzerinden bulacağınız resimleri uzun süre kullanabilmek için laminasyondan geçirebilir ya da şeffaf kartlıklara yerleştirebilirsiniz.
- ✓ Öğretim esnasında denemeler arasında nesne veya resimlerin yerini değiştirmeye dikkat edin. Böylece çocuğunuzun resim veya nesnelerin yerini ezberlemesini engellemiş olursunuz.
- ✓ Öğretim esnasında çocuğunuz hata yapsa bile bir eşlemeyi arka arkaya üç kereden fazla çalışmamaya dikkat edin.
- ✓ Çocuğunuz beceride bağımsızlaştıkça ipucunu ve pekiştireçleri geri çekmeyi unutmayın.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

AYIRT ETME BECERİSİ

**Ayirt Etme Becerisi
Nasıl Öğretilir?**

Hazırlayan: ŞERİFE YAĞCI ALTAŞ

AYIRT ETME BECERİSİ

Dil ve iletişimden söz edildiğinde akla ilk çocuğun konuşması yani ifade edici dil becerileri gelir. Ancak iletişim kurabilmek için ifade etmenin yanı sıra başkalarının söylediklerini anlamak da gereklidir. Çocuğun çevredeki nesneleri, kişileri, sesleri ya da eylemleri ayırt etmesi konuşma, adlandırma, nesneleri işlevine uygun şekilde kullanma gibi daha karmaşık becerileri yerine getirebilmesi için ön koşul beceriler arasında yer almaktadır.

Örneğin; bir çocuk bardakla su içecekse “bardak” demeden önce kendisinden bardak istenildiğinde onu bulmayı öğrenir. Nesneleri, kişileri ve çevresindeki diğer durumları ayırt etmesi çocuğun yönergeleri yerine getirebilmesine, isteklerini belirtmesine ve ileri düzey becerilerden olan konuşmasına yardımcı olacak önkoşul beceriler arasındadır. Çocuğun kendinden istenileni yerine getirmesi veya başkalarının konuştuğunu anlaması için nesneleri tanıması gerekmektedir. Aynı zamanda ileride çalışacağımız akademik becerilerde çocuğun sayıları, kavramları, sembolleri tanıması için bu becerinin kazanımı önemlidir. Nesne tanıma ya da ayırt etme, çocuğun istenildiğinde doğru nesneyi ya da resmi göstermesi olarak tanımlanabilir.

Tipik gelişim gösteren bireyler nesneleri, sesleri veya kavramları erken yaşlardan itibaren ayırt edebilirler. Otizmli çocuklar ise bir nesneyi kişiyi ya da durumu diğerinden ayırt edebilmek için sistematik bir öğretim sürecine ihtiyaç duyabilirler.

Ayırt Etme Becerisi Nasıl Öğretilir?

Çocuklarınızla ayırt etme becerisi çalışırken öncelikle somut olarak gördüğü nesnelerden başlayarak çevresinde gördüğü diğer uyaranların (resim, kişi, eylem vb.) resimleriyle devam edebilirsiniz. Aşağıda ayırt etme becerisi çalışabileceğiniz programlar yer almaktadır.

- Nesne ayırt etme
- Resim ayırt etme
- Kişi ayırt etme

- Eylem ayırt etme
- Ses ayırt etme
- Rakam ayırt etme
- Şekil ayırt etme

Ayırt etme becerisi çalışırken ilk olarak çocuğunuzun nesneleri ayırt etme becerisi ile başlamalısınız. Nesneleri ayırt ederken diğer becerilerde olduğu gibi çocuğunuzun günlük hayatında en çok kullandığı, istediği ya da maruz kaldığı nesnelerle başlayın. Örneğin çok sevdiği oyuncak araba her gün kullandığı suluk ve yemek yediği kaşık. Resim, kişi, eylem veya diğer ayırt etme becerilerinin her biri için aynı şekilde çocuğun çevresindeki uyaranları kullanın.

Ayırt etme becerisi çalışırken nesne, resim, eylem ve kişileri sınıflandırarak çalışmanız öğretim sürecini daha kolay yönetebilmeniz için önemlidir. Örneğin resim adlandırma becerisi çalışırken meyveler, sebzeler, taşıtlar, hayvanlar, meslekler, ev eşyaları, içecekler, kıyafetler gibi sınıflandırmanız ve ardından çalışmak istediğiniz kategorinin içinden hedefler belirlemeniz daha verimli olacaktır.

Ayırt Etme Becerisi Nasıl Çalışılır?

Nesne ayırt etme becerisinin öğretimine geçmeden önce çocuğun eşleme, adına tepki verme ve basit komutları yerine getirme becerilerinde birkaç oturum çalışılmış olması ve belirli bir düzeyde ilerleme olması önemlidir.

DİKKAT !

Çocuğun adına tepki verme, eşleme, basit komutları yerine getirme gibi becerileri üzerinde birkaç oturum çalıştıktan sonra doğru tepki sayısının arttığını fark ettiğinizde ayırt etme programına başlayabilirsiniz. Ancak çocuğunuzun doğru tepkileri artmamışsa ayırt etme çalışmak için doğru tepkilerinin artmasını beklemelisiniz.

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Ayrıca ayırt etme programında çocuğunuzun hedeflediğiniz nesne ya da resmi işaret edebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle programa başlamadan önce çocuğunuzun işaret edebildiğinden emin olmalısınız. Eğer çocuğunuz bir nesne ya da resmi parmağı ile işaret edemiyorsa öncelikle işaret etmesi için çalışmalısınız. Örneğin, masanın üzerine bir bardak koyup "Bardak göster." diyebilirsiniz. Ardından topu havaya kaldırıp çocuğa tekrar "Topu göster." diyerek devam edebilirsiniz. Çocuğunuzun, "göstermenin" ne demek olduğunu öğrenmeye ayrıca ihtiyacı olabilir.

1

Öğretime başladığınızda "Uçağı göster." yönergesini sunun.

2

Sunduğunuz yönergenin ardından fiziksel ipucu ile çocuğunuzun uçağı bulmasını sağlayınız.

3

"Uçağı buldun, aferin" diyerek doğru yaptığını ifade edin ve hoşuna giden bir pekiştireç sunun.

Görsel 19. Nesne ayırt etme çalışması

Çocuğunuz işaret etme becerisi kazandıktan sonra ayırt etme becerisini çalışmaya başlayabilirsiniz. İlk olarak çalışmayı hedeflediğiniz materyalleri ve pekiştireçlerinizi hazırlayın. Masanın üzerine 3 nesne ya da resmi yerleştirin. Çocuğunuzun nesne veya resimleri iyi görebildiği ve aynı zamanda rahat bir şekilde ipucu sunabileceğiniz şekilde oturun.

Çocuğunuza pekiştireci yiyecek ise tüketmesi için, oyuncak ise oynaması için birkaç saniye zaman verin. Ardından yeni bir denemeye geçin. Eğer öğrenci doğru davranışı sergilemezse aynı nesneyi art arda en fazla 3 kere tekrarlayın. Denemeler arasında nesnelerin yerini değiştirmeniz çocuğunuzun yerlerini ezberlemesini önleyecektir. Bu oturumu 5-10 dakika arasında çalışabilirsiniz. Çocuk nesne tanıma becerisini kazandıkça fiziksel ipucunu yavaş yavaş geri çekin. İlk başlarda tüm elini tutarak yardımcı olurken zamanla sunduğunuz ipuçlarını bileğinden, kolundan ve ufak bir dokunmayla destek olacağınız şekilde silikleştirebilirsiniz. Bağımsız bir şekilde nesne ayırt etmeye başladığında yiyecek ve oyuncak gibi somut pekiştireçleri azaltarak övgü gibi sosyal pekiştireçlerle devam edebilirsiniz.

Nesne Ayırt Etme Becerisinde Kullanılabilecek Nesne Örnekleri

Araba	Kaşık	Lego
Ayıcık	Çatal	Baloncuk
Top	Tabak	Diş Fırçası
Suluk	Bardak	Kalem

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun ilgilendiği ve birbirinden daha kolay ayırt edilebilir özellikte materyaller tercih etmelisiniz. Örneğin; araba, marakas ve bardak. İlerleyen setlerde birbirine benzeyen materyallerle çalışabilirsiniz. Örneğin; kaşık, çatal, tabak.

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Resim Ayırt Etme Becerisinde Kullanılabilecek Resim Örnekleri

Araba	Top	Lego	Kalem
Kaşık	Marakas	Bonibon kutusu	Silgi
Çatal	Baloncuk	Oyuncak hayvan figürleri	Su şişesi
Tabak	Bardak	Ayakkabı	Uçak

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun ilgilendiği ve birbirinden daha kolay ayırt edilebilir özellikte materyaller tercih etmelisiniz. Örneğin; araba, marakas ve bardak. İlerleyen setlerde birbirine benzeyen materyallerle çalışabilirsiniz. Örneğin; kaşık, çatal, tabak.

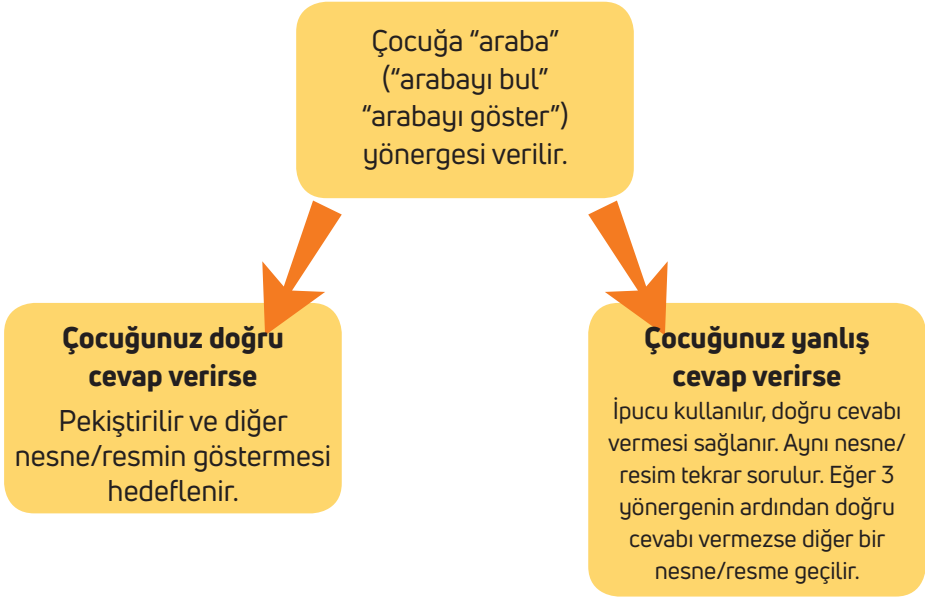
Eylem Ayırt Etme Becerisinde Kullanılabilecek Örnekler

Su içmek	Salıncakta sallanmak	Dişlerini fırçalamak
Yemek yemek	Yazı yazmak	Makasla kesmek
Top oynamak	Koşmak	Camdan bakmak
Uyumak	Ellerini yıkamak	Tuvaletini yapmak

Programın ilk setlerinde kullanılan eylem resimlerinin arka fonlarının sade olması ve çocuğun günlük hayatında karşılaştığı eylemler olmasına dikkat etmelisiniz. Örneğin, yemek yemek, telefonla konuşmak, su içmek gibi. İlerleyen setlerde arka fonları daha karışık ve birbirine benzeyen eylemleri çalışabilirsiniz. Örneğin, kitap okumak, yazı yazmak ve sırada oturmak.

Ayırt etme becerisi çalışırken aşağıdaki basamakları izleyebilirsiniz;

Şekil 11. Ayırt etme becerisinin öğretimi

Ölçme: Bir sonraki sete geçmeden önce çocuğunuzun çalıştığınız, nesne ya da resimleri göstermesini istediğinizde bağımsız bir şekilde 8/10 oranında gösteriyor olması gerekmektedir.

Genelleme: Bu becerinin genellemesi materyaller arasında olmaktadır. Çocuğunuzla çalıştığınız nesnelerin farklı tipleriyle yaptığınız denemelerde çocuğunuzun yarımsız en az 8/10 oranında yapıyor olması gerekmektedir.

Öğretim Aşamasında Dikkat Edilmesi Gerekenler:

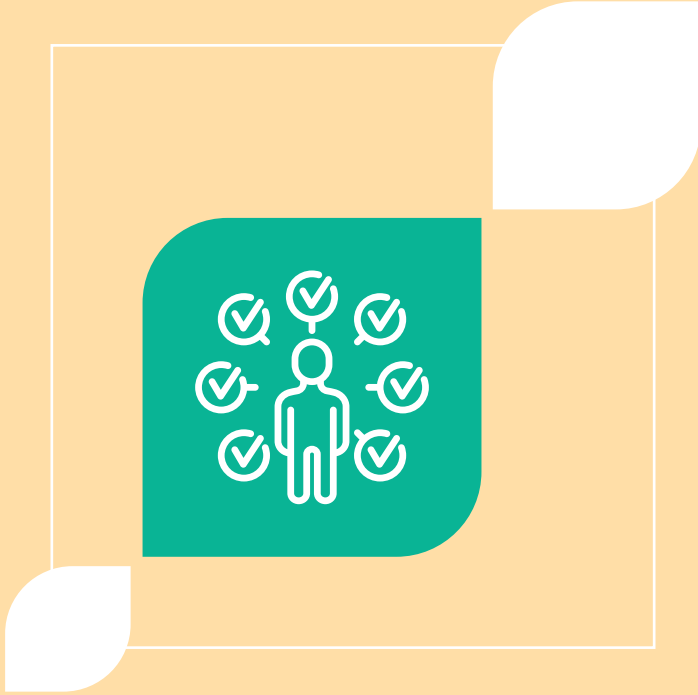
- ✓ Çocuğunuzun dil düzeyine uygun tutarlı yönergeler kullanın.
- ✓ Öğretim esnasında denemeler arasında nesne veya resimlerin yerini değiştirmeye dikkat edin. Böylece çocuğunuzun resim veya nesnelerin yerini ezberlemesini engellemiş olursunuz.
- ✓ Kullanacağınız materyallerdeki resimleri çocuk tarafından ayırt edilebilecek netlikte ve boyutta olmasına dikkat edin. İnternet üzerinden bulacağınız resimleri uzun süre kullanabilmek için laminasyondan geçirebilir, şeffaf koli bandı ile kaplayabilir ya da şeffaf kartlıklara yerleştirebilirsiniz.
- ✓ Öğretim esnasında çocuğunuz doğru tepki vermese bile bir eşlemeyi arka arkaya üç kereden fazla çalışmamaya dikkat edin.
- ✓ Çocuğunuzun bu beceriyi genellediğinden emin olmak için aynı hedefleri farklı nesne ya da resimlerle de yaptığından emin olmalısınız. Örneğin uçak, araba ve gemiyi bulmasını hedeflediğinizde çalıştığınız uçak, araba ve gemiden farklı özellikteki uçak, araba ve gemi ile aynı oturumu tekrarlayıp istediğiniz ölçüde yerine getirdiğinde yeni bir sete geçebilirsiniz.
- ✓ Zamanla sunduğunuz ipucunu ve pekiştireci geri çekmeyi unutmayın.

Çocuğumun ayırt etme becerisini tamamen öğrendiğini nasıl anlayabilirim?

“Çocuğunuzla çalıştığınız nesne ve resimlerden oluşana setlerin dışında materyalleri ayırt etmesini istediğinizde doğru ve bağımsız şekilde gösteriyorsa çocuğunuzun ayırt etme becerisini öğrendiğini kabul edebilirsiniz.

Bu beceriyi sonlandırıp çalışmayı bıraktığınızda çocuğunuzun unutmasını engellemek için çocuğunuza nesne veya resimleri ayırt edebileceği fırsatlar yaratin. Çocuğunuzun doğru tepkilerini gözlemleyerek kontrol edin.

ADLANDIRMA

**Adlandırma Becerisi
Nasıl Öğretilir?**

Hazırlayan: **BEGÜM UYGUN**

ADLANDIRMA

Çevremizdeki nesneleri, insanları, olayları ve durumları anlamlandırmak ya da başka birine aktarmak için adlandırırız. Bu bazen bir ses, koku, tat, nesne, işaret, hareket vb. olabilir. Tipik gelişim gösteren bireylerde adlandırma kendiliğinden olurken, otizmlili çocuklarda bu becerinin öğrenim süreci zorlayıcı ve karmaşık olabilir. Teknik olarak adlandırma becerisi herhangi bir soru veya ipucu gerektirmez. Adlandırma becerisinin temeli çocuğun çevresindeki olay veya duruma yorum yapması ve isim takmasıdır. Örneğin alışveriş merkezlerinde palyaço gördüğünde “aaa palyaço çok komik” demesi, duman kokusuna “yanıyor” diye bağırması ya da su içmek istediğinde “su” diyerek isteğini belirtmesidir. Otizmlili çocuğun herhangi bir şeye isim takması, iletişim başlatması, iletişim sürdürmesi gibi karmaşık becerileri yerine getirebilmesi için adlandırma becerisini kazanması önemlidir.

Adlandırma; herhangi bir resim, nesne, sıfat, mekan, koku, tat gürültü ya da duygu gibi sözel olmayan uyaranlara isim vermektir. Başka bir deyişle adlandırma, konuşma üretiminin ilk halkası olan, kavramları adlarıyla ilişkilendirme becerisidir.

Adlandırmada amaç bir nesne veya olgu için çocuğa ipucu vermeden çocuğun nesne veya olguyu adlandırması olsa da, öğretimin ilk aşamalarında eğitimci veya ebeveynler değişik zorluk seviyesindeki talepleri içeren sorular, yönergeler ve ipuçları yönelterek çocuğun adlandırma becerisini yerine getirmesini sağlayabilmektedir. Yani otizmlili çocuklarda adlandırma becerilerinin öğretimi sadece doğal uyaranların öncüllüğünde değil, eğitimcinin veya ebeveynlerin yönergeleriyle veya ipuçları ile de yapılabilmektedir. Ayrıca otizmlili çocuklara adlandırma becerisini öğretirken fazlaca denemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Nesne adlandırma: Öğrencinin bir oyuncak veya nesneye doğru bir anlam/isim etiketlemesidir.

Resim adlandırma: Öğrencinin kendine gösterilen veya gördüğü resmi-bağımsız olarak doğru bir adlandırma yapmasıdır.

Eylem adlandırma: Öğrencinin kendisine gösterilen bir eylemi veya eylem resmini anlaşılır şekilde adlandırması.

Adlandırma Becerisi Nasıl Öğretilir?

Adlandırma becerisini tıpkı diğer becerilerde olduğu gibi sık tekrarın yer aldığı ayırık denemelerle öğretim yöntemi ile çalışabilirsiniz. Bu beceriyi çalışırken çocuğunuza sözel ipucu sunarak çocuğunuzun sizin söylediklerinizi tekrar etmesini isteyeceksiniz. Bu beceriyi çalışmadan önce çocuğunuzun sizin çıkardığınız sözcükleri tekrar edebiliyor olduğundan emin olun.

Adlandırma becerileri çalışırken öncelikle çocuğunuz somut olarak gördüğü nesneleri adlandırmasını hedefleyerek başlayın. Materyal seçimi yaparken çocuğunuzun çevresinde en çok gördüğü, kullandığı ya da sevdiği nesneleri tercih edin. Bunun için en az üç en fazla beş nesne tercih edebilirsiniz. Birkaç set çalıştıktan sonra çocuğunuzun hızına göre bu sayıyı artırabilirsiniz. Çocuğunuzun öğrendiği ismi o türdeki tüm nesnelere genellebilemesi için farklı tipte birkaç tanesiyle çalışmalısınız. Örneğin arabayı adlandırması için çalışıyorsanız farklı renkte birkaç arabayla çalışmalısınız. Öğretim ortamında bu nesnelerle birlikte pekiştireçlerinizi de hazır bulundurun. Öğretime çocuğunuzu motive ederek başlayın.

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

1

Bu programı çalışırken çocuğunuzla karşılıklı oturun ve elinize bir nesne alın. "Bu ne?" sorusunu yöneltin.

2

Yönergenin ardından "söyle, uçak." şeklinde sözel ipucunu sunun.

3

Sizi tekrar ederse pekiştireç sunun. Ardından denemeyi tekrarlayın ancak bu sefer birkaç saniye bekleyin. Yardımsız bir şekilde kendiliğinden söylerse coşkulu bir şekilde pekiştireç sunun.

Görsel 21. Nesne adlandırma çalışması

Aynı nesne ile art arda üç kereden fazla çalışmamaya gayret edin. Denemeye farklı nesnelerle devam edin. İlerleyen oturumlarda yalnızca bağımsız bir şekilde yaptığı doğru tepkiler için pekiştireç sunmaya başlayın. Yine ipucunu geri çekmeyi unutmayın. Çocuğunuzun nesneyi adlandırması için mimiklerinizle onu cesaretlendirmeye gayret edin. Çocuğunuzla birçok nesne ile çalışıp bunları bağımsız bir şekilde adlandırdığından emin olduğunuzda resim adlandırma çalışmaya başlayabilirsiniz.

Nesne ve resim adlandırırken hedef uyaran olarak "Bu ne?", kişi adlandırırken "Bu kim?", eylem adlandırırken ise "Ne yapıyor?" sorusunu yönelt-

melisiniz. Nesne adlandırmanın ardından resim adlandırma, kişi adlandırma, eylem adlandırma programlarına aynı şekilde çalışabilirsiniz.

Nesne Adlandırma Becerisinde Kullanılabilecek Nesne Örnekleri

Araba	Kaşık	Lego
Ayıcık	Çatal	Baloncuk
Top	Tabak	Diş Fırçası
Suluk	Bardak	Kalem

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun ilgilendiği, günlük hayatta sık karşılaştığı ve kolay adlandırabileceği nesneleri tercih etmelisiniz. Örneğin; araba, top ve su. İlerleyen setlerde daha az ilgisini çeken ve daha zor adlandırabileceği nesneleri tercih edebilirsiniz. Örneğin: kamyonet, zürafa ve tekerlek.

Resim Adlandırma Becerisinde Kullanılabilecek Resim Örnekleri

Araba	Top	Lego	Kalem
Kaşık	Marakas	Bonibon kutusu	Silgi
Çatal	Baloncuk	Oyuncak hayvan figürleri	Su şişesi
Tabak	Bardak	Ayakkabı	Uçak

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun ilgilendiği, günlük hayatta sık karşılaştığı ve kolay adlandırabileceği resimleri tercih etmelisiniz. Örneğin; kedi, süt ve top. İlerleyen setlerde daha az ilgisini çeken ve daha zor adlandırabileceği resimleri tercih edebilirsiniz. Örneğin: kamyonet, zürafa ve tekerlek.

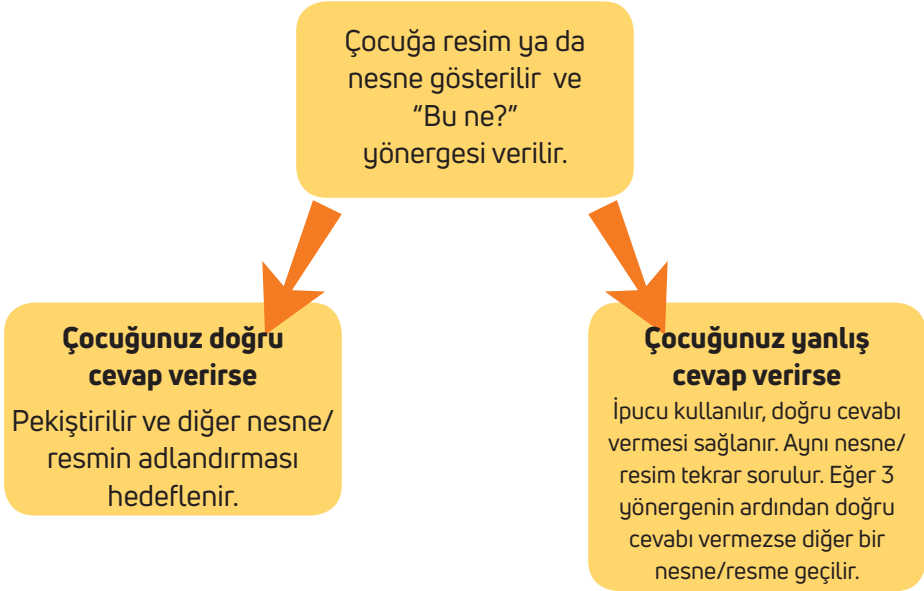
Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Eylem Adlandırma Becerisinde Kullanılabilecek Örnekler

Su içmek	Salıncakta sallanmak	Dişlerini fırçalamak
Yemek yemek	Yazı yazmak	Makasla kesmek
Top oynamak	Koşmak	Camdan bakmak
Uyumak	Ellerini yıkamak	Tuvaletini yapmak

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun günlük hayatta sık karşılaştığı ve kolay adlandırabileceği eylem resimlerini tercih etmelisiniz. Örneğin; su içiyor, diş fırçalıyor ve yemek yiyor. İlerleyen setlerde daha az ilgisini çeken ve daha zor adlandırabileceği eylem resimleri tercih edebilirsiniz. Örneğin: kitap okuyor, yazı yazıyor, odayı topluyor.

Adlandırma becerisi çalışırken aşağıdaki basamakları izleyebilirsiniz;

Resim 22. Adlandırma becerisinin öğretimi

Ölçme: Bir sonraki sete geçmeden önce çocuğunuzun çalıştığınız, nesne ya da resimleri “bu ne, ne yapıyor, bu kim” gibi soruları yönelttiğinizde adlarını bağımsız bir şekilde 8/10 oranında doğru ifade ediyor olması gerekmektedir.

Genelleme: Bu becerinin genellemesi materyaller ve kişiler arasında olmaktadır. Çocuğunuzla çalıştığınız nesnelerin farklı tipleriyle yaptığınız denemelerde çocuğunuzun yardımsız en az 8/10 oranında ifade ediyor olması gerekmektedir. Aynı zamanda sizden başkası çocuğunuza nesne ya da resmin adını sorduğunda bağımsız bir şekilde doğru cevap vermesi gerekmektedir.

Çocuğumun adlandırma becerisini tamamen öğrendiğini nasıl anlayabilirim?

“ Çocuğunuzla çalıştığınız nesne ve resimlerden oluşana setlerin dışında materyalleri adlandırmasını istediğinizde doğru ve bağımsız şekilde adlandırıyor ise çocuğunuzun adlandırma becerisini öğrendiğini kabul edebilirsiniz.

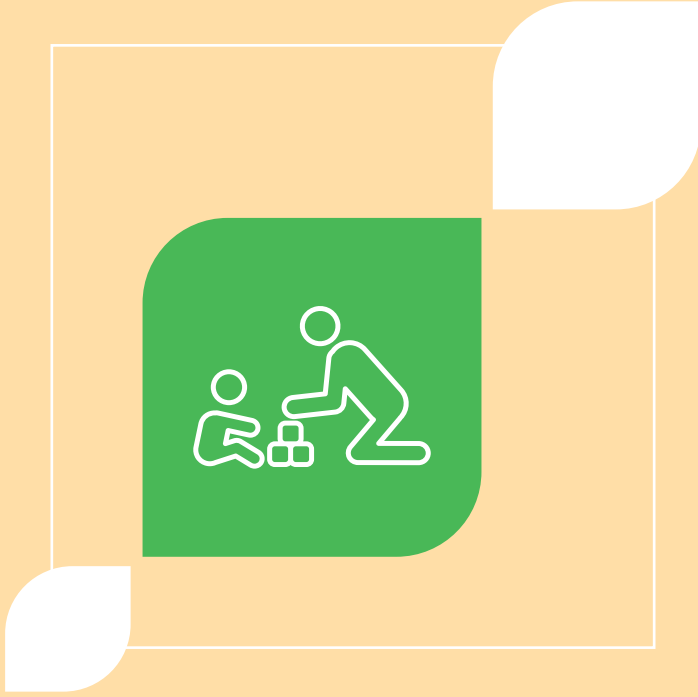
Bu beceriyi sonlandırıp çalışmayı bıraktığınızda çocuğunuzun unutmasını engellemek için çocuğunuza nesne veya resimleri adlandırabileceği fırsatlar yarattın. Çocuğunuzun doğru tepkilerini gözlemleyerek kontrol edin.

Öğretim Aşamasında Dikkat Edilmesi Gerekenler:

- ✓ Çocuğunuza sunacağınız uyaran tutarlı ve çocuğunuzun dil düzeyine uygun olmalıdır.
- ✓ Hazırlayacağınız materyalin çocuğun resmi ayırt edebilecek netlikte ve boyutta olmasına dikkat edin. İnternet üzerinden bulacağınız resimleri uzun süre kullanabilmek için laminasyondan geçirebilir ya da şeffaf kartlıklara yerleştirebilirsiniz.
- ✓ Öğretim esnasında çocuğunuz hatalı yapsa bile bir eşlemeyi arka arkaya üç kereden fazla çalışmamaya dikkat edin.
- ✓ Çocuğunuzun bu beceriyi genellediğinden emin olmak için aynı hedefleri farklı nesne ya da resimlerle de yaptığından emin olmalısınız. Örneğin top, araba ve kaşığı adlandırmasını hedeflediğiniz sette çocuğunuz belirlediğiniz düzeyde doğru cevaba ulaştığında çocuğunuzdan çalıştığınız materyallerden farklı özellikteki top, araba ve kaşığı adlandırmasını isteyin. Çocuğunuz hedeflediğiniz ölçüde (8/10) doğru cevap verirse bir sete geçebilirsiniz.
- ✓ Zamanla ipucunu ve pekiştireçleri geri çekmeyi unutmayın.

[illegible]

YÖNERGE TAKİP BECERİLERİ

**Yönerge Yerine Getirme
Becerisi Nasıl Öğretilir?**

Hazırlayan: ŞERİFE KÜÇÜKŞANTÜRK

YÖNERGE TAKİP BECERİLERİ

Günlük hayatımızda birçok kişiyle etkileşim halinde bulunuruz ve bu etkileşim sırasında başkaları bizden birçok istekte bulunur. Örneğin, sabah uyandıığımızda annemiz yatağını topla!, babamız kapıyı kapat ve anahtarı getir!, çöpleri topla, çantana kitapları koy, öğretmenler okulda; herkes dola-bından boya kalemlerini alsın! gibi bir çok yönerge verir ve bunları yerine getirmek durumunda kalırız. Yerine getirdiğimiz yönergeler hayatın normal akışında olan, günlük yaşamımızı kolaylaştıran davranışlardır. Otizmlili bireyler de görülen becerilerde sınırlılık ve motivasyon eksikliği nedeniyle bu beceri-leri yerine getirmede zorluklar yaşamaktadırlar.

Bilimsel temelli bir öğretim yöntemi olan ayırık denemelerle öğretim ile bu becerileri otizmlili bireylere kazandırmak mümkündür. Yönerge takip bece-rileri bireye yöneltilen sözel bir ifadenin anlaşılması ve bu ifadenin barındır-dığı anlama uygun bir şekilde tepkide bulunması süreçlerini kapsamaktadır. Örneğin, “Şuraya otur” denildiğinde gösterilen yere doğru gitmesi, “yemek saati” denildiğinde yerinden kalkıp mutfağa doğru yönelmesi beklenir. Dikkat edilmesi gereken diğer nokta da bireye devamlı adıyla seslenilmesidir. Çocu-ğunuzun adını kullanma sıklığınıza sınır koymanız, adıyla çağrıldığında tepki vermeyi öğrenmesine yardımcı olacaktır.

Tek basamaklı yönergeleri yerine getirme: Bu beceri de öğrencinin ba-sit komutları yerine getirmesi beklenir. Örneğin, bana bak, buraya gel, alkış yap, ayağa kalk, koş, dur, bekle, kapıyı aç gibi.

Çok basamaklı yönergeleri yerine getirme: Tek basamaklı yönergeleri bağımsız bir şekilde takip eden çocuk ile daha karmaşık ve çok basamaktan oluşan çok basamaklı yönerge takip etme becerileri yerine getirme becerisi için çalışmalısınız. OSB’li birey verilen en az iki basamaktan oluşan yöner-gelerin uygun sıra takip edilerek yerine getirilmesi. Örneğin, kitaplarını topla çantana koy, ellerini yıka havluyu sepete at, çamaşırlarını katla kapıyı kapat, ceketini çıkar askıya as, legolarını topla sepete koy gibi.

Yönerge Takip Etme Becerisi Nasıl Öğretilir?

Öncelikle çocuğunuza öğretmeyi hedeflediğiniz yönergeleri liste yapmanızda fayda olacaktır. Böylelikle tesadüfi olarak çalışmak yerine daha sistemli bir şekilde öğretim yapabilirsiniz. Listenizden çocuğunuzun günlük hayatta daha sık maruz kalacağı yönergelerden en az üç tanesini seçin. Bu yönergeler diğer becerileri çalışmak için öğretim ortamında kullanacağınız yönergeler de olabilir. Örneğin; sandalyeye otur, bay bay yap, alkış yap.

1

Çocuğunuzla karşılıklı oturun ve yönergenizi sunun. "Bay bay yap".

2

Hemen ardından fiziksel yardım sunarak bay bay yapmasını sağlayın.

3

Coşkulu bir şekilde "Aferin bay bay yaptın" diyerek pekiştirecini sunun. Birkaç saniye bekleyip yeni bir denemeye geçin.

Görsel 23. Yönerge yerine getirme çalışması

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Yönerge becerisi çalışırken başlangıçta yönergenizle eş zamanlı ya da yönergenin hemen ardından ipucu sunmalısınız. Böylelikle çocuğunuz o yönergeyi duyduğunda yapması gereken davranışı eşleştirecektir.

Çocuğunuzun bireysel özelliklerine göre bu beceriyi 5-10 dakika arasında çalışabilirsiniz. Zamanla çocuğunuz yönergeleri bağımsız bir şekilde yerine getirmeye başlayacaktır. Siz de çocuğunuzun gelişimine göre ipucunu geri çekmeye başlamalısınız. Çocuğunuz yapmasını istediğiniz yönergeleri ipucunu geri çekip yalnızca bağımsız bir şekilde doğru yaptığı hedefler sonunda somut pekiştireç sunmalısınız.

Yönerge Takip Etme Becerilerinde Kullanılabilecek Yönerge Örnekleri

Ağaya kalk	Alkış yap	Kollarını bağla
Otur	Ellerini cebine koy	Öpücük at
Sarıt	Dön	Zıpla
Ağzını sil	Dur	Yanıma gel

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun günlük hayatta sık karşılaştığı ve basit yönergeleri tercih etmelisiniz. Örneğin; Otur, kalk ve bay bay yap. İlerleyen setlerde daha az karşılaşacağı ve karmaşık yönergeleri tercih edebilirsiniz. Örneğin: burnunu sil, kollarını bağla ve kâğıdı çöpe at. Çocuğunuz tek basamaklı yönergeleri öğrendiği zaman yönergeleri ikişer gruplar halinde çok basamaklı yönergeler şeklinde çalışabilirsiniz. Örneğin; ayağa kalk-zıpla, alkış yap- kollarını bağla, burnunu sil- çöpe at.

Yönerge yerine getirme becerisi çalışırken aşağıdaki basamakları izleyebilirsiniz;

Şekil 12. Yönerge takip etme becerisinin öğretimi

Ölçme: Bu programda bir sonraki sete geçmeden önce çocuğunuzun verdiğiniz yönergeleri yardımsız bir şekilde 8/10 oranında doğru yapması gerekmektedir.

Genelleme: Çocuğunuzun bu beceriyi genellediğinden emin olmak için farklı ortamlarda ve farklı kişiler tarafından verilen yönergeleri de bağımsız bir şekilde yerine getiriyor olması gerekmektedir.

Öğretim Aşamasında Dikkat Edilmesi Gerekenler:

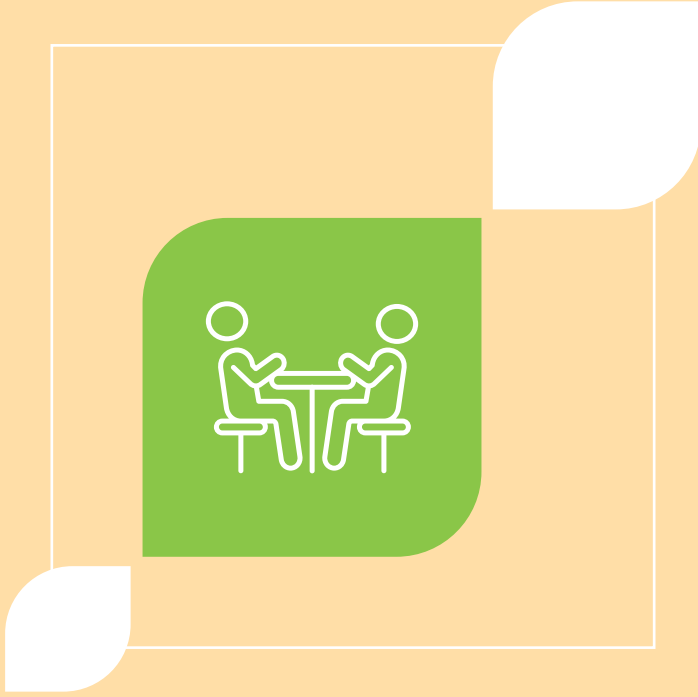
- ✓ Öğretim esnasında yönergeleri sunarken olabildiğinde sade ve tutarlı bir dil kullanmaya gayret edin. Karmaşık cümleler işinizi kolaylaştırmak yerine çocuğunuzun kafasını daha çok karıştırabilir.
- ✓ Çocuğunuza uyarın sunarken jest veya mimiklerinizle ipucu vermediğinizden emin olun. Örneğin "bay bay yap" yönergelerini söylerken biz de elimizi sallatabiliriz. Bu durum çocuğa farkına varmadan ipucu verdiğinizi göstermektedir.
- ✓ Öğretim esnasında hatalı yapsa dahil bir yönergeyi art arda 3 kereden fazla sunmamaya dikkat edin.
- ✓ Çocuğunuzun yönerge yerine getirme becerisini genellediğinden emin olmak için aynı hedefleri kişiler sunduğunda da yaptığınızdan emin olmalısınız. Çocuğunuz hedeflediğiniz yönergeleri istediğiniz ölçüde (8/10) yerine getirdikten sonra çocuğunuzla bu becerileri çalışmamış bir yakınızdan bu hedefleri çocuğunuza sunmasını isteyin. Çocuğunuz hedeflediğiniz ölçüde (8/10) doğru cevap verirse bir sete geçebilirsiniz. Eğer çocuğunuz başka birisi yönerge sunduğunda yerine getiremezse aynı hedefleri o kişiyle çalışmasını isteyebilirsiniz.
- ✓ Zamanla ipucunu ve pekiştireçleri geri çekmeyi unutmayın.

Çocuğumun yönerge takip etme becerisini tamamen öğrendiğini nasıl anlayabilirim?

“ Çocuğunuzla çalıştığınız yönergelerden oluşan setlerin dışında sunulan yeni yönergeleri doğru ve bağımsız şekilde yerine getiriyorsa çocuğunuzun ayırt etme becerisini öğrendiğini kabul edebilirsiniz.

Bu beceriyi sonlandırıp çalışmayı bıraktığınızda çocuğunuzun unutmasını engellemek için çocuğunuza günlük hayatta gerçekleştirmesi için yönergeler sunun. Çocuğunuzun doğru tepkilerini gözlemleyerek kontrol edin.

SORULAN SORULARA CEVAP VERME

**Sorulan Sorulara
Cevap Verme Becerisi
Nasıl Öğretilir?**

Hazırlayan: ŞERİFE KÜÇÜKŞANTÜRK

SORULAN SORULARA CEVAP VERME

Günlük hayatımızda evde, işte, okulda ya da ortak alanlarda insanlarla kurduğumuz diyaloglar içinde birçok soruya cevap veririz. Çocuklara da konuşmaya başladıkları andan itibaren onlarla sohbet etmek ve konuşmalarını teşvik etmek için sorular sorarız. "Adın ne, kimin kızısın, ne giydin, abin var mı?" gibi soruların yanıtları bilsek bile çocuktan iletişime devam etmesi için yanıt bekleriz. Tipik gelişim gösteren çocuklara bu sorular en yakınları tarafından sorulup yanıtlarını hızlı bir şekilde öğrenmeleri sağlanır. Ardından çocuk kendi dağarcığında bulunan bilgileri kullanarak daha farklı sorulara da kendiliğinden cevap vermeye başlar.

Otizmlili çocukların sosyal ve iletişimsel alanda yaşadıkları sınırlılıklar kendilerine sorulan sorulara yanıt vermelerinde zorluk yaşamaları ya da hiç yanıt vermemeleri ile sonuçlanabilir. Yaşıtlarından farklı olarak sorulan soruların cevaplarını öğrenmeleri için çok ve sürekli tekrara ihtiyaç duyabilirler. Ayrıntı denemeli öğretimle çocuklarınıza sorduğunuz sorulara cevap vermeyi öğretebilirsiniz.

Sorulan Sorulara Cevap Verme Becerisi Nasıl Öğretilir?

Sorulara cevap verme becerisinde çocuğunuza sözel ipucu sunmanız gerekmektedir. Bu beceriyi çalışırken çocuğunuzun sorularınıza yanıt vermesi için öncelikle sizi sözel olarak taklit edebiliyor olması gerekmektedir. Temel beceri seviyesindeki çocuklarınızla sorulara cevap verme becerisini kişisel bilgi soruları, genel bilgi soruları ve mantık yürütme soruları olmak üzere 3 başlık altında çalışabilirsiniz.

Kişisel bilgi soruları: Çocuğun kendi ve yakın çevresi ile ilgili sorular şeklinde tanımlanabilir. Soru cevaplama becerisi çalışırken ilk olarak kişisel bilgi sorularını cevaplamasını hedeflemelisiniz.

Genel bilgi soruları: Çocuğun yaş düzeyine uygun şekilde sorulan genellikle tek cevabı olan sorular olarak tanımlanabilir. Genel bilgi soruları çalışmak için çocuğun kişisel bilgi sorularına bağımsız bir şekilde cevap vermesi gerekir.

Mantık yürütme soruları: Birden fazla cevabı bulunan ve çocuğun mantık yürüterek doğru cevaba ulaşması hedeflenen sorulardır. Çocuğun mantık sorulara doğru cevaplar vermesi için daha önce öğrendiği bilgileri kullanmasını ve bunlardan çıkarım yapmasını bekleriz. Bu nedenle mantık soruları çalışmak için genel bilgi sorularına cevap vermede ustalaşmasını bekleriz.

Bu programı çalışmaya başlamadan önce çocuğunuzun öğrenmesini hedeflediğiniz soruların listesini yapınız. Öncelikli olarak "Senin adın ne, kaç yaşındasın, annenin adı ne?" gibi kişisel sorulara yanıt vermesi için çalışabilirsiniz. Bunları öğrendikten sonra "Köpek ne der, bir yıl kaç aydır, biz elmayı nerden alırız?" gibi daha genel bilgi sorularına geçebilirsiniz.

1

Öğretim ortamını ve pekiştiricilerinizi hazırladıktan sonra çocuğunuzla karşılıklı oturun. İletişim esnasında çocuğunuzun sizi dinlediğinden emin olun.

2

Yönergenizi sunun. "Senin adın ne?" Yönergenin hemen ardından doğru cevap için "söyle, Ali" şeklinde sözel ipucu sunun. Sizi tekrar etmesi için bekleyin.

3

Ardından pekiştirici sunun. Birkaç saniye bekledikten sonra yeni bir denemeye geçin.

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Çocuğunuzun bireysel özelliklerine göre bu beceriyi 4-6 dakika arasında çalışabilirsiniz. Zamanla çocuğunuz soruları bağımsız bir şekilde cevaplamaya başlayacaktır. Çocuğunuzun doğru cevapları arttıkça ipucunu geri çekmeye başlamalısınız. Çocuğunuza soru yönelttiğinizde ipucu sunmak için birkaç saniye daha uzun bekleyerek ya da yalnızca doğru cevabın ilk kelimesini söyleyerek ipucunu azaltabilirsiniz.

Kişisel Bilgi Soruları İçin Kullanılabilecek Soru Örnekleri

Adın ne?	Hangi okula gidiyorsun?	Baban ne iş yapıyor?
Kaç yaşındasın?	Kardeşinin adı ne?	Saçının hangi renk?
Annenin adı ne?	Öğretmenin kim?	Gözlerin hangi renk?
Babanın adı ne?	Annen ne iş yapıyor?	Nerde yaşıyorsun?

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun günlük hayatta sık karşılaştığı soruları tercih etmelisiniz. Örneğin; adın ne? kaç yaşındasın? ve annenin adı ne? İlerleyen setlerde günlük hayatında daha az karşılaşacağı soruları tercih edebilirsiniz. Örneğin: Gözlerinin rengi ne, binanızın adı ne ve teyzenin adı ne.

Genel Bilgi Soruları İçin Kullanılabilecek Soru Örnekleri

İnek ne yer?	Balık nerede yaşar?	Hangi organımızla duyarız?
Hasta olunca nereye gideriz?	Uçak nerede gider?	Ekmeği nereden alınız?
Yemekleri nerede saklarız?	Denizde ne giyeriz?	Hangi mevsimde çiçek açar?
Türkiye'nin başkenti neresi?	Bir elimizde kaç parmak var?	Arı ne yapar?

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun günlük hayatta sık karşılaştığı soruları tercih etmelisiniz. Örneğin; inek ne yer? arı ne der? ve köpek nasıl ses çıkarır? İlerleyen setlerde günlük hayatında daha az karşılaşacağı soruları tercih edebilirsiniz. Örneğin: karenin kaç köşesi var? Türkiye'nin başkenti neresi ? ve 23 nisan ne bayramdır?

Mantık Yürütme Soruları İçin Kullanılabilecek Soru Örnekleri

Çok acıktığında ne yaparsın?	Neden telefon kullanırsın?	Neden evimize perde takarsın?
Parmağın kesildiğinde ne yaparsın?	Yağmur yağarken dışarıda kaldın ne yapabilirsin?	Çocuk oyuncaklarını kaybetmiş ne hissediyor olabilir?
Elin kirlenince ne yaparsın?	Arkadaşın çok üzülduğünde ne yapabilirsin?	Derslerinde başarılı olmak için ne yapabilirsin?
Hava çok sıcak ne yapabilirim?	Fırında ekmek bitti ne yapmalıyım?	Arkadaşım doğum günü, ne yapmamız gerekiyor?

Programın ilk setlerinde çocuğunuzun günlük hayatta sık karşılaştığı soruları tercih etmelisiniz. Örneğin; yağmur yağarken ne yapabiliriz? arkadaşın üzülduğünde ne yapabiliriz? ve düştüm ve dizim acıyor ne yapabilirim? İlerleyen setlerde günlük hayatında daha az karşılaşacağı soruları tercih edebilirsiniz. Örneğin: neden camlara perde takarsın? neden telefon kullanıyoruz? markette ekmek bitmiş ne yapabiliriz?

Temel Beceriler Nasıl Çalışılır?

Yönerge yerine getirme becerisi çalışırken aşağıdaki basamakları izleyebilirsiniz;

Resim 26. Sorulara cevap verme becerisinin öğretimi

Ölçme: Bu programda bir sonraki sete geçmeden önce çocuğunuzun sorduğunuz sorulara bağımsız bir şekilde 8/10 oranında doğru cevap veriyor olması gerekmektedir.

Genelleme: Çocuğunuzun bu beceriyi genellediğinden emin olmak için farklı ortamlarda veya farklı kişiler tarafından sorulan soruları bağımsız bir şekilde cevap veriyor olması gerekmektedir.

Öğretim Aşamasında Dikkat Edilmesi Gerekenler:

- ✓ Öğretim esnasında soruları sorarken tutarlı ve sade bir dil kullanmaya gayret edin.
  - ✓ Sözel ipucu kullanırken çocuklar "söyle" kelimesini tekrar etmeye başlayabiliyorlar. Söylememeleri için doğru cevabı hızlı bir şekilde vererek doğru cevabı tekrar etmesini sağlayabilirsiniz. Öğrencinin söyle yönergesini taklit etmesi durumunda söyle yönergesinin daha sessiz cevabın daha vurgulu ve baskın şekilde söyleyerek doğru cevabı tekrar etmesini sağlayabilirsiniz.
  - ✓ Bazen çocuklar doğru cevabı öğrenmekte zorlanabiliyorlar. Böyle bir durumda karşılaşırsanız ipucu olarak görsellerden yararlanabilirsiniz. Örneğin "Çorbayı ne ile içeriz" sorusunu yönelttikten sonra kaşık resmini gösterebilirsiniz. Burada yine ipucunu geri çekmeyi unutmanız gerekmektedir. Önce 5 saniye gösterdiğiniz resmi yavaş yavaş azaltarak tamamen kaldırmayı hedeflemelisiniz.
  - ✓ Öğretim esnasında hatalı yapsa dahil bir yönergeyi art arda 3 kereden fazla sunmamaya dikkat edin.
  - ✓ Çocuğunuzun sorulara cevap verme becerisini genellediğinden emin olmak için çalıştığınız hedefleri başka kişiler tarafından sorulduğunda da doğru cevap veriyor olduğundan emin olmalısınız. Çocuğunuzdan cevaplamasını istediğiniz soruları hedeflenen ölçüde (8/10) doğru şekilde cevapladıktan sonra çocuğunuzla bu becerileri çalışmamış bir yakınızdan bu soruları sunmasını isteyin. Çocuğunuz hedeflediğiniz ölçüde (8/10) doğru cevap verirse yeni bir sete geçebilirsiniz. Eğer çocuğunuz başka birisi soru sorduğunda sorulara cevap vermezse aynı hedefleri o kişiyle çalışmasını isteyebilirsiniz.
  - ✓ Zamanla ipucunu ve pekiştireci geri çekmeyi unutmayın.
- Sorulara cevap verme becerisini günlük hayatta yapılandırılmamış bir şekilde de çalışarak destekleyebilirsiniz. Bunun için gün içindeki fırsatları yakalamanız önem taşımaktadır. Örneğin çocuğunuz çorba içecekse çorbayı yakalamaz doldurup "Çorba içmek için ne istiyorsun?" sorusunu yöneltebilirsiniz. Ya da hikaye kitabı okurken "Köpek acıkmış ne yesin?" sorusunu yöneltilip cevap vermesini bekleyebilirsiniz.

Çocuğumun sorulara cevap verme becerisini tamamen öğrendiğini nasıl anlayabilirim?

“ Çocuğunuzla çalıştığınız soru setleri dışında yöneltilen sorulara doğru ve bağımsız şekilde cevap veriyorsa çocuğunuzun sorulara cevap verme becerisini öğrendiğini kabul edebilirsiniz.

Bu beceriyi sonlandırıp çalışmayı bıraktığınızda çocuğunuzun unutmasını engellemek için çocuğunuza günlük hayatta evde veya okulda karşılaşabileceği sorular yöneltin. Çocuğunuzun doğru tepkilerini gözlemleyerek kontrol edin.

KAYNAKÇA

Aksoy, V. (Ed.). (2016). Özel Eğitim. Ankara: PEGEM

Alberto, P., & Troutman, A. C. (2015). Uygulamalı Davranış Analizi : (egitimciler için) (H. Sarı (ed.); 9. baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Brauer, J. R., & Tittle, C. R. (2012). Social learning theory and human reinforcement. *Sociological Spectrum*, 32(2), 157-177.

Boyd D., Bee H. (2009). Çocuk Gelişim Psikolojisi. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Boyd, B. A., Kucharczyk, S., & Wong, C. (2016). Implementing evidence-based practices in early childhood classroom settings. In B. Reichow, B. A. Boyd, E.E. Barton, & S. L. Odom (Eds.), *Handbook of early childhood special education* (pp. 335-348). New York, NY: Springer.

Cook, B. G., Smith, G. J., & Tankersley, M. (2011). Evidence-based practices in education. In S. Graham, T. Urban, & K. Harris (Eds.), *APA educational psychology handbook* (Vol 3). Washington, DC: American Psychological Association.

Dunlap, G., Iovannone, R. ve Kincaid, D. (2008). Essential components for effective autism educational programs. J. K. Luiselli, D. C. Russo, W.P. Christian ve S. M. Wilczynski (ed.), *Effective practices for children with autism*. NY: Oxford University Press. 111-136.

Erbaş, D., & Yücesoy Özkan, Ş. (2017). Uygulamalı Davranış Analizi. Ankara: Pegem Akademi.

Gizem Hediye Eren. (2014). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eşleme Becerilerine Yönelik Eğitim Materyallerinin Ürün Kullanıcı İlişkisi Açısından Tasarım Kriterlerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi

Güleç-Aslan, Y. (2014). Temel Eşleme Becerilerinin Öğretiminde Ayrık Denemelerle Öğretim (ADÖ) Süreci . Sakarya University Journal of Education, 4 (1), 24-48

Heward, W. L. (2009) *Exceptional children: An introduction to special education*. NJ: Merrill.

Kretlow, A. G. & Blatz, S. L. (2011). The AB Cs of Evidence-Based Practise for Teachers. *Teaching Exceptional Children*, 43(5), 8-19.

Kırcaali-İftar, G. (Ed.). (2020). Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programı (Cilt 8). İstanbul: Daktylos Yayınevi.

Meadan, H., Ostrosky, M.M., Tripplett, B., Michna, A. Ve Fettig, A. (2011). Using visual supports with children with autism spectrum disorder. *Teaching Exceptional Children*, 43, 28-35.

Ormrod, J. E. (2013). Öğrenme psikolojisi (Çeviren: Mustafa Baloğlu). Ankara: Nobel.

Özyürek, M. (1983). Kavram Öğrenme ve Öğretme. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16, 2, 347-366. Parsons, S. ve Mitchell, P. (2002). The potential of virtual reality in social skills training for people with autism spectrum disorders. *Journal of Intellectual Disability Research*, 46, 430-443.

Pratt, C., & Dubie, M. (2008). Observing behaviour using A-B-C data. *The Reporter*, 14(1), 1-4.

Smith, T. (2001). Discrete Trial Training in the Treatment of Autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 16 (2), 86-92.

Simpson, R. L. (2005). Evidence-based practices and students with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Developmental Disabilities*, 20, 140-149.

Tekin-İftar ve Değirmenci (2012). Otizm spektrumu olan çocukların eğitimi. E. Tekin-İftar (ed.), *Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocuklar ve Eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık. 267-321.

Test, D. W., Kemp-Inman, A., Diegelmann, K., Hitt, S. B., & Bethune, L. (2015) Are Online Sources for Identifying Evidence-Based Practices Trustworthy? An Evaluation. *Exceptional Children*, 82(1), 58-80.

Toper-Korkmaz, Ö. (2017). Etkili pekiştiricilerin değerlendirilmesinde kullanılan sistematik yöntemler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(01), 149-164.

Turhan, B., & Özbay, Y. (2016). Erken çocukluk eğitimi ve nöroplastisite. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 54-63.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper has a slight shadow on the right side, suggesting it's resting on a surface. There is no handwriting or other markings on the paper.

[illegible]

[illegible]

Otizimli çocuklar ve gelişimi riskte olan bebekler tipik gelişim gösteren akranlarının gelişimsel olarak kendiliğinden kazandıkları birçok beceriyi ancak bireyselleştirilmiş özel eğitimle kazanabilmektedirler. Erken tanı, yoğun ve nitelikli özel eğitim ile otizimli çocuklar büyük gelişmeler kaydedebilmektedirler. Burada sözü geçen "nitelikli eğitim" ancak bilimsel kanıta dayalı yöntemlerin bu yöntemler üzerinde yetkinliğe sahip eğitmenler tarafından sunulmasıyla mümkündür.

Yazır Mah. Sobe Sk. No: 1 Selçuklu/KONYA
Tel: 0332 251 0 251
E-mail: bilgi@sobe.org.tr
www.sobe.org.tr

SELÇUKLU BELEDİYESİ

Katkılarıyla hazırlanmıştır

ISBN: 978-605-73792-3-8